VERENIGING VRIENDEN VAN DE ISVW

Vriendenmagazine

JAARGANG 27 • NUMMER 3 • OKTOBER 2021

VERENIGING VRIENDEN ISVW.NL

"Medelijden met dieren hangt met de goedheid van het karakter zò nauw samen, dat men gerust beweren kan: wie wreed is tegenover dieren, kan geen goed mens zijn." (A. Schopenhauer, Duits filosoof 1788-1860)

3
2021

Inhoudsopgave

Vriendenmagazine nr. 3 - oktober 2021 *'Winst, verlies en geluk bij mens & dier'*

Van de Voorzitter 3
Voor en napret van een filosofieweekend 4
Agenda Activiteiten 5
De overweging. 6
Als ik later groot ben . . . . . 7 - 10 - 16 - 23
De mens is zijn hond 8
Nieuwe Vrienden 9
Filosofisch Lexicon. 11
Het beeld van de Koning 12
Nieuwe bestuursleden 13
Gold Card Membership. 18
Zenmeester Mauw 21
Column 22
Pareltjes voor de lezer. 24
Colofon 32

INTERNATIONALE SCHOOL VOOR WIJSBEGEERTE

ISVW.NL

Om te filosoferen hoef je je leunstoel niet te verlaten, want ISVW komt bij je thuis. Tweewekelijkse online colleges bieden je een korte inleiding in het werk van belangrijke denkers en zetten je aan het denken over prangende filosofische vragen. Kijk voor het volledige programma op **isvw.nl/online**.

Online colleges

15 SEPTEMBER 2021
VRIENDSCHAP VOLGENS HANNAH ARENDT
Met **Marthe Kerkwijk** | € 25,-

13 OKTOBER 2021
AL GHAZALI, BEROEMD EN BERUCHT
Met **Gerko Tempelman** | € 25,-

10 NOVEMBER 2021
HET RAADSEL SOCRATES
Met **Rico Sneller** | € 25,

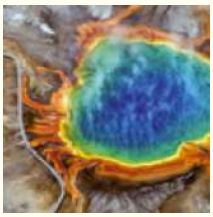

8 DECEMBER 2021
RECHTSGELIJKHEID VOOR DE NATUUR
Met **Erik Kaptein** | € 25,-

29 SEPTEMBER 2021
HONG ZICHENG
Met **Carlo Hover** | € 25,-

27 OKTOBER 2021
VROEGE FEMINISTEN
Met **Joyce Pijnenburg** | € 25,-

24 NOVEMBER 2021
ANNA J. COOPER. SLAAF GEMAAKT, FILOSOOF GEWORDEN
Met **Marthe Kerkwijk** | € 25,-

22 DECEMBER 2021
HOE JE EEN LAND BESTUURT VOLGENS CICERO
Met **Rogier van der Wal** | € 25,-

De voorzitter aan het woord ...

Anderhalf jaar verder

Er is nu anderhalf jaar verstreken, sinds ik als nieuwe voorzitter van de Vriendenvereniging de prachtige voorzittershamer in ontvangst mocht nemen. Sindsdien is er veel gebeurd en ik kijk er hier even kort op terug.

Tijdens de Algemene Ledenvergaderingen van 19 januari en 23 augustus 2020 is het bestuur voor een belangrijk deel vernieuwd. Bij de start hebben we een drietal doelen gesteld voor het komende verenigingsjaar. Het belangrijkste was te zorgen voor continuïteit van de Vriendenactiviteiten; de Filosofische Cafés, de Filosofische Wandeling en het Vriendenmagazine. Het tweede doel was het besluit van de ALV om de doelstellingen van de vereniging te verruimen, te concretiseren. In het verlengde hiervan moesten we de in 2018 verloren ANBI-status opnieuw verwerven, zodat de vereniging weer belastingvrij donaties kan ontvangen en uitzonderlijke initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie kan ondersteunen. Tot slot wilden we de leden meer betrekken bij de organisatie van de Vriendenactiviteiten. Hiermee zou het contact met de leden versterkt moeten worden.

Terugblik

Nu we anderhalf jaar verder zijn, kijken we positief terug. We kunnen stellen dat we onze doelstellingen ruimschoots hebben gehaald. In het inhoudelijke jaarverslag dat in dit VM gepubliceerd is en ook op de website toegankelijk is, wordt dit uitgebreid beschreven. Op deze plek wil ik er een paar zaken uit lichten.

Vanaf 1 januari 2021 beschikken we weer over de ANBI-status. Om deze status opnieuw te kunnen verwerven moest het hele bestuurskader van de vereniging herzien worden. Deze wijzigingen werden in een extra online-ALV in februari jl. door de leden bekrachtigd. Het opende de deuren voor de goedkeuring van de aanvraag. Hiermee is een ingewikkeld en langdurig veranderproces van de vereniging op succesvolle wijze afgerond.

Afgelopen jaar is door afronding van lopende legaten het eigen vermogen van de vereniging toegenomen. Dat is geld dat we kunnen en zullen aanwenden voor bijzondere initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie. Zeer verheugend!

Voor het maken van een kwalitatief hoogwaardig Vriendenmagazine is een speciale redactie-commissie opgericht die zorgt voor vier nummers per jaar. Rity van der Avoort vormt de 'linking pin' met het Vriendenbestuur en is de drijvende kracht achter het magazine. De redactie bestaat uit een zestal vrienden die allemaal een eigen bijdrage aan het blad leveren. Door deze veranderingen wordt de inhoud van het magazine nu voor een groot deel gevoed vanuit de leden van de vereniging. Complimenten voor de redactie van het Vriendenmagazine zijn zeer terecht!

De programmering en organisatie van de Cafés ligt in de handen van de vorig jaar opgerichte Café-Commissie. Ondanks de coronaperikelen zijn alle geplande Filosofische Cafés doorgegaan, zij het op virtuele wijze. Elk Café werd bezocht door 35-70 deelnemers. Te merken was dat de Vrienden gaandeweg gewend zijn geraakt aan het digitaal ontmoeten en communiceren. Het blijft een suboptimale manier van ontmoeten en als het niet anders kan, dan doen we het maar zo.

Helaas moest het Kitty van der Vliet Event vanwege corona geannuleerd worden. Maar de essaywedstrijd, waar veel jonge filosofen op hadden ingeschreven, heeft toch doorgang kunnen vinden. Door de jury werd het essay van Lotte Spreeuwenberg met de eerste plek bekroond. Van de Vriendenvereniging ontving zij een geldprijs. Binnen afzienbare tijd zullen de essays van de genomineerden beschikbaar komen in een uitgave van ISVW-uitgevers.

Nu een vooruitblik.

2021 is een lustrumjaar. De Vrienden van de ISVW bestaan 105 jaar! Door alle coronaperikelen is organisatie van dit lustrum blijven liggen. Maar nu corona langzaam naar de achtergrond verdwijnt, wordt het mogelijk om dit alsnog op te pakken. Er is een lustrumcommissie in oprichting, die zich moet buigen over programmering en organisatie. Geïnteresseerde leden kunnen zich bij het bestuur melden als ze mee willen denken én doen.

Door Fred Ahsmann
Voorzitter Vrienden ISVW

Het komende verenigingsjaar start na de zomer. De in juni geplande ALV hebben we vanwege de beperkende coronamaatregelen noodgedwongen doorgeschoven naar 5 september. Op het moment van het schrijven van deze bijdrage aan het VM heeft deze ALV nog niet plaats-gevonden. Tijdens deze ALV zullen opnieuw meerdere bestuurswisselingen plaatsvinden. We nemen afscheid van Gerard Geerlings, die drie jaar lang onze penningmeester is geweest en op succesvolle wijze de legaten heeft afgerond. Tijdens de komende ALV dragen we twee nieuwe bestuursleden voor.

Doordat we nu over de ANBI-status beschikken, is het voor organisaties mogelijk om financiële ondersteuning te krijgen van de Vriendenvereniging. Hiervoor is echter een helder kader voor aanvraag en toewijzing nodig. Daartoe zijn procedures vastgesteld en vastgelegd in het huishoudelijk

reglement. Ook is op de website van de Vriendenvereniging een aanvraagformulier gepubliceerd, waarmee een aanvraag kan worden ingediende voor financiële ondersteuning door de Vrienden. Op dit moment heeft het bestuur één aanvraag gehonoreerd. Het betreft een onderzoek naar het nut van door het Nederlands Gesprekscentrum georganiseerde gesprekken. Hierover hebben we in het vorige VM van juli 2021 op pagina 9 een bericht geplaatst. Daarnaast zijn er nog enkele andere aanvragen in behandeling, waarover dit najaar een besluit genomen moet worden. Het bestuur overweegt om voor de inhoudelijke beoordeling van de aanvragen een speciale commissie op te richten die een advies uitbrengt aan het bestuur. Hierover zullen we dit najaar een besluit nemen.

Het heeft er alle schijn van dat we na de zomer weer fysieke Filosofische Cafés kunnen houden. Gelukkig! Er gaat toch niets boven een Café op locatie op het Landgoed ISVW! De programmering voor het komende najaar ligt al vast. Tijdens het Café van oktober zal prof. Frans de Waal een lezing houden over emoties bij dieren. In het Café van november staat het boek 'Heiligen en hooligans' van Ilke Montag centraal.

Ik wens alle lezers van dit magazine veel leesplezier!

De voor- en napret van een filosofieweekend

Er zijn van die zaken die je zowel voor- als napret verschaffen. Toen ik door een leraar van de Filosofische Kring Hattem geattendeerd werd op een weekend bij de ISVW, waarin het aspect 'de mens' behandeld zou worden, kreeg ik meteen zin om het te bezoeken. Na aanmelding, was ik zo blij dat ik een rondedansje maakte.

Met boeken en internet las ik me in op de materie. Wat onderzocht neuroloog Damasio? Wat kon ik vinden over de filosofe Rosi Braidotti? Hoe zit het met de deugdethiek van Aristoteles en het 'Dasein' van Heidegger? Waarom zegt Nietzsche 'God is dood?' Wat is het verschil tussen het protozelf en het kernzelf? Wat is een paradigma?

Daar ging ik dan op 28 mei met een belachelijke koffer vol boeken naar de Internationale School voor de Wijsbegeerte. Toen ik arriveerde voor de deur met indrukwekkende pilaren ging er wat door me heen. Een oud gedegen bolwerk! De moderne foyer werkte wat ontnuchterend, maar de uitgebreide bibliotheek deed me als voormalig boekverkoopster goed. Ook het oudere gedeelte, met standaardkamers beviel prima. Midden in de prachtige natuur.

Toen zaterdag de cursus begon, merkte ik dat de voorbereiding niet voor niets was geweest. Er kwam zoveel over je heen! Een emmer vol filosofen en visies op vele PowerPoint bladen, die niet synchroon liepen met de map. De omgang met anderen was door Corona beperkter, maar toch interessant.

Jan Flameling is een charismatisch spreker, die ons in vogelvlucht door de geschiedenis van de mens nam. In de oudheid werd filosofie gezien als een 'politicologisch' project, waarin de taak van de filosoof was om ervoor te zorgen dat de stadstaat goed bestuurd werd. Dat was in de tijd van Aristoteles de elite; men regeerde vanuit de notie van het gemeenschapsbelang, doch slaven en vrouwen werden niet toegelaten. In de moderne tijd, kwam de mens en het ego meer op de voorgrond. Tegenwoordig is dat vooral het brein en wordt er veel gevraagd van eigen zelfredzaamheid. Daarbij streven we naar solidariteit, ook voor vrouwen. Deze woorden hoorden we in het begin en ze vormden de strekking van het geheel. Daartussen vond de nodige verdieping plaats. Met vroegere en hedendaagse denkers, maar ook de invloed van Oosterse filosofie die je aandacht geeft voor de natuur om je heen, want daar moet je letterlijk en figuurlijk bij stilstaan.

Door Anja Hoogenboom

Daar ging ik dan op 28 mei met een belachelijke koffer vol boeken

Later heb ik de stof doorgenomen met een bevriende filosoof, die deze soms van een kritische noot voorzag. Maar is dat niet debet aan filosofen? Nooit zijn ze het helemaal met elkaar eens, maar van elk kan je wat leren… De ware denkers geven ons voeding, Luce Irigaray zei niet voor niets: "Vraag niet naar mijn leven, maar naar mijn denken"…

Agenda Activiteiten Vrienden 2021

Thema 2021: 'Mozaïek van het leven'

Data 2021	Filosofische cafés 2021 15 - 17 uur.
17 januari 2021	'Old lives matter', over de omgang met en plaats van ouderen in westerse- en niet westerse culturen. Met Trouw-columnist Babah Tarawally
21 februari 2021	Ingelaste ALV
21 februari 2021	'Voorbeelden voor een 'goed' leven', gesprek met Vrienden na het (vooraf) kijken van de film 'Looking for Eric' van regisseur Ken Loach
21 maart 2021	'De kunst van het ongelukkig zijn', over ongeluk in ons leven en de manier waarop we ermee om kunnen gaan. Met een onlinepresentatie van psychiater D. de Wachter
18 april 2021	'Het melancholische brein', over zwaarmoedigheid en de werking van het brein. Met expert Ria v. Dinteren
16 mei 2021	'Bentham en Nietzsche over 'geluk'. Sluitstuk van een drieluik over geluk en ongeluk in het leven. Met filosoof Erno Eskens
20 juni 2021	Filosofische wandeling met Marthe Kerkwijk en Florian Jacobs op Landgoed ISVW
5 september 2021	Open Dag ISVW ALV
17 oktober 2021	'Dierlijke emoties: winst, verlies en geluk', over wat wij kunnen leren van dieren. Met Prof. Frans de Waal
21 november 2021	'Heiligen en Hooligans', Ilke Montag over keuzes en dilemma's rondom dood en leven

Het programma van de filosofische cafés wordt samengesteld door de cafécommissie. Deze bestaat momenteel uit: Frans van der Lem, Heike Kleinfeld, Leo van der Meij, Fred Ahsmann en Rity van der Avoort. De commissie streeft naar variëteit en afwisseling in de onderwerpen en beoogt de relatie tussen alle Vrienden te verdiepen en te versterken. Daarnaast bevorderen de filosofische cafés de publieksfilosofie.

Mochten er Vrienden zijn die graag meedenken over vorm en inhoud van de cafés … neem dan vooral contact op met een van leden van de commissie! We kunnen alle hulp gebruiken. De cafés gaan altijd door. Vrienden ontvangen voor aanvang een uitnodiging om aanwezig te zijn of krijgen een link naar een online-bijeenkomst.

Van alle filosofische cafés en hun thema's zijn Powerpoint- en videopresentaties beschikbaar. Kijk vooral ook op de Vriendenwebsite:
- www.vrienden-isvw.nl

De overweging van het Vriendenbestuur

Het Vriendenbestuur vergadert elke maand om met elkaar te overleggen over de activiteiten en de lopende zaken. Voorafgaand aan die vergadering wordt elk bestuurslid om de beurt uitgenodigd om een korte overweging uit te spreken. Het bestuur wil die overwegingen graag met jullie delen in dit Vriendenmagazine. Als tweede is Leo aan de de beurt.

De meeste stemmen gelden

Door Leo van der Meij

Waar mensen een democratisch collectief vormen, ontstaat ook op enig moment een verschil van mening over een zaak. Verschillen in taal, cultuur, religie, referentiekader, belang en voorkeur brengt dat met zich mee. Zoveel mensen, zoveel wensen ... Maar hoe kun je als samenleving omgaan met die verschillende wensen en meningen?

Er zijn verschillende manieren om samen te kunnen leven. Zo kun je er bijvoorbeeld voor kiezen om het collectief eigenbelang ondergeschikt te maken aan het belang van andere collectieven. Men voegt zich in dat geval naar de opvatting van een ander en accepteert dat het eigenbelang daarmee niet zal kunnen worden gerealiseerd. Het is niet meer van deze tijd, maar je kunt er wel mee samenleven.

Of je kiest ervoor om juist te proberen een ander te overtuigen van de meerwaarde van het eigenbelang om die zo mee te krijgen. Met overtuigende argumenten of zelfs drogredenen kun je de meerwaarde van het eigen standpunt zo naar voren te brengen, dat je een meerderheid binnen het collectief aan jouw kant krijgt. Na verkiezingen, in formatietijd, zien we het nogal eens gebeuren dat partijstandpunten politiek worden verhandeld. Een beetje geven en nemen en de partijen komen tot een akkoord om weer een aantal jaar samen te leven. Ook dat is een manier om met verschillende belangen en wensen om te gaan.

Niet altijd kom je er met een van deze bovenstaande strategieën uit. Dan kan het principe van de meeste stemmen gelden wel eens een uitkomst bieden. De stem van de meerderheid wint het in dat geval van de stem van de minderheid, want … 'de meeste stemmen gelden'. U hebt dit in uw jonge jaren vast wel eens spelenderwijs op straat of op het schoolplein zo ervaren: Er werd een spel gespeeld en tijdens dat spel ontstond er tussen de spelers een verschil van mening over de spelregels. Of er ontstond onenigheid over het mogen meespelen doordat spelers zich na aanvang nog bij het spel probeerden aan te sluiten: Mocht je nog wel of niet meedoen? In zo'n schaalmodel-samenleving gaf dan of degene met de grootste mond de doorslag (als dictatuur) of degenen met het beste stel hersenen (als aristocratie) of als je er niet uitkwam, werd gekeken hoe de meeste stemmen golden.

Wat moeten we vinden van een samenleving waarin de meeste stemmen gelden? In bijbelse tijden werden er maar zelden besluiten genomen op grond van dit principe. Besluiten werden genomen door een gerespecteerde volksleider zoals de Hebreeër Mozes of door een wijze koning zoals Salomo, wiens Salomons oordeel wij nog steeds kennen in onze tijd. Ook de Griekse filosoof Plato was er niet zo van. Hij zag een gevaar in het geven van een stem aan het gewone volk. Volgens hem was het beter om een filosoof koning te laten zijn. Hij (of zij?) kon vanwege een wijs inzicht de beste keuzes maken voor een heel volk.

In de geroemde 'democratie' der Atheners in de Griekse oudheid ging men al een stap verder. Er werd gestemd door tien procent van de Atheense bevolking. Aan vrouwen, slaven, buitenlanders en kinderen werd niks gevraagd. Maar zoals ook nu in moderne samenlevingen het geval is, werd niet alles op grond van stemming besloten. Er waren in Athene evengoed rechtbanken waar rechters, met deelname op basis van loting, uitspraak deden over zaken waar mensen onderling niet uitkwamen. De noodzaak van een rechterlijke macht in een democratie kennen wij nog steeds.

Belangrijk bij een principe als meeste stemmen gelden is dat er überhaupt een meerderheid kan zijn. Zo is er in onze Nederlandse parlementaire democratie afgesproken dat er in de Tweede Kamer een meerderheid wordt verkregen door een de helft +1 principe. Het Vriendenbestuur werkt net als de Atheners op grond van het principe van de meeste stemmen gelden. Natuurlijk altijd binnen de grenzen van de statuten die voor ons als een soort Grondwet fungeren. Willen we daarvan afwijken, dan moet een meerderheid van het Vriendenvolk (de ALV) eerst zijn of haar stem daaraan geven. Een oneven aantal bestuursleden is dus nog niet zo verkeerd. Maar wat te doen nu wij hebben gekozen voor zes in plaats van vijf bestuursleden? Dan kan de situatie ontstaan dat drie leden voor zijn en drie leden tegen. Het principe van de meeste stemmen gelden werkt in dat geval niet meer. Gelukkig hoeft dat geen probleem te zijn. Volgens de Duitse filosoof Jürgen Habermas is dat juist wel wenselijk. Bij een gelijke stand in het collectief kan de door hem gewenste gelijkwaardigheid van ieder individu - of klein collectief - zich beter en sterker manifesteren. Juist in een dergelijke situatie kan het spel van debat, discussie en het elkaar overtuigen zich optimaal ontplooien. Dit spel wordt

gespeeld volgens de regels van de gelijkwaardigheid: De stem van een ieder doet ertoe of men nu kort of lang deel uitmaakt van het Vriendenbestuur. Het mooiste eindresultaat is volgens Habermas het bereiken van een consensus. Het consensusbesluit als een oplossing waarin iedereen zich kan vinden. Het kan soms leiden tot lang praten, maar volgens Habermas heeft een democratie altijd potentie om tot een consensus te kunnen komen. Het laat volgens Habermas zien dat het principe van de democratie in zichzelf goed is. Een aantrekkelijke gedachte van deze filosoof en ook zeer begrijpelijk dat hij na de verschrikkingen van het Nazisme zocht naar een andere vorm van samenleven. Maar of een consensusbesluit altijd haalbaar is kan worden betwijfeld. Wel heeft Habermas goed gezien dat het principe van de meeste stemmen gelden onvoldoende is om recht te doen aan de breedte van een groep mensen. Dit principe is juist in Habermas' jonge jaren zeer gevaarlijk gebleken, toen de partij van Hitler zo groot werd dat deze volgens velen deel moest gaan uitmaken van een regering. Zodoende dreigde, vanuit de meeste stemmen gelden langzaam het land, het continent Europa en in het slechtste geval, de gehele wereld, 'von juden freigemacht'. In zo'n situatie blijkt het principe dus extreem gevaarlijk te zijn.

Hoe kunnen wij voorkomen dat dit in de toekomst opnieuw zal leiden tot onderdrukking of uitroeiing van een minderheid? Dat kan door onze huidige Grondwet te beschermen en door ons sterk te maken voor die onafhankelijke rechtsstaat met een scheiding van machten zoals de Fransman Montesquieu bedacht. De Grondwet kan, wanneer nodig, opkomen voor de rechten van minderheden in ons land.
Samenleven is dus maatwerk. Verschillende situaties vragen om verschillende manieren om besluiten te nemen. Het Atheense principe van de meeste stemmen gelden kan helpen om als collectief samen verder te kunnen, maar mag niet worden gebruikt wanneer het rechten en belangen van minderheden schaadt. Misschien heeft Habermas dus toch gelijk.

"Dieren kruipen, mensen niet."

Filosofie aan de Keukentafel

Mijn lievelingsdier is …

Béla: *Wolven zijn gaaf! Ze kunnen heel goed jagen. Ik ken een filmpje van Freek over wolven. Weet je mam, honden zijn familie van wolven.*
Ik: *Dus jouw lievelingsdier is een wolf?*
Béla: *Ja! Wolven huilen ook heel mooi, zo: Ahoeoeoeoeoe.*
Ik: *Wat is eigenlijk het verschil tussen mensen en dieren?*
Béla: *Sommige dieren kruipen en sommige dieren zijn langer mensen. Giraffen zijn heel lang. En sommige dieren leven in het water, zoals dolfijnen. En sommige, hele sommige, leven in de jungle. Dieren zijn heel bijzonder. Omdat alle dieren verschillend zijn.*
Ik: Maar mensen kruipen toch ook? Welke dieren kruipen dan bijvoorbeeld?
Béla: *Wolven!*
Ik: *Wolven?*
Béla: *Ja, die kruipen.*
Ik: *Oh ja? Doe eens voor dan?*
Béla: *Kijk zo. (Loopt op handen en voeten door de kamer)*
Ik: *Je bedoelt dat mensen rechtop lopen en dieren niet!*
Béla: *Ja!*
Ik: *Dat klopt. En daardoor kunnen mensen met hun handen makkelijker dingen maken. Paarden kunnen dat bijvoorbeeld niet.*
Béla: *Paarden kunnen wel een tv kapot maken.*
Ik: *Weet je nog een verschil tussen mensen en dieren?*
Béla: *Dieren kunnen overal komen. Zoals vogels, die kunnen overal heen vliegen. En superhelden natuurlijk ook.*
Ik: *Wat kunnen wij van dieren leren? Van wolven bijvoorbeeld?*
Béla: *Ahoeoeoeoeoeoe!*

Béla (4) en zijn moeder Claudia (42, filosoof en communicatiespecialist) voeren een klein gesprek over grote onderwerpen.

De mens is zijn hond

Door Rity van der Avoort

Jet kocht haar hond en noemde die Raboe, naar de pastoor die elke zondag preekte in de kerk van de Heilige Land Stichting. Pastoor Raboe kon vreselijk inspirerend preken en hoewel Jet niet meer in God geloofde, ging ze in haar jonge jaren toch met enige regelmaat naar de kleine kerk. Het was een van de zeldzame jonge pastoors, met krullen en een olijke blik in zijn ogen. Jet was weliswaar niet verliefd op hem, maar het zat er dicht tegenaan. De naam Raboe beviel haar wel omdat hij kort en krachtig was, voor honden uiterst geschikt. Als ze riep kwam het beest meteen naar haar toe. Natuurlijk niet alleen omdat ze altijd wat lekkers bij zich had. Je kon een hondenmens of een kattenmens zijn. Hoewel Jet jarenlang een kater met de naam Sjakie gedoogd had in haar huis, was ze in haar hart een hondenmens.

Het was een zwarte bouvier, een teefje. Het dier kwam van een fokker uit Groesbeek. Het nest bestond uit 8 pups, 3 teefjes en 5 reutjes. Af en toe kocht de fokker een grote koeienkop. Die legde hij dan in een weiland bij het huis waarna de pups naar hartenlust het vlees van de kop trokken. "Da's goed voor hun nekspieren" zei hij tegen Jet. De pups gromden naar elkaar en vochten om een stukje hoofd. Ze keek er met een vies gezicht naar. De aanblik van zo'n half kaalgevreten koeienkop was niet bepaald smakelijk en het werd de start van een vegetarische periode in haar leven.

De keuze voor een hondenras had ze snel gemaakt. Het moest een Bouvier worden vond ze. "Die vallen je tenminste van voren aan en niet, zoals herders, van achteren," hoorde ze de mannen op de hondenclub tegen elkaar zeggen. Ze hield wel van die oprechtheid bij een hond. Dan wist je tenminste waar je aan toe was. Raboe had maar één baas en dat was Jet. Ze liet het beest elke dag uit en wandelde door de wijde boerenomgeving en door de weilanden van Hoogland. Of het nu mooi weer was of met bakken uit de hemel kwam … Jet wandelde met haar hond buiten. Ze wandelde alle zorgen weg en liefkoosde de Bouvier alsof hij haar beste vriend was. Het zwarte haar van de hond groeide in de zomer aan waardoor alles schudde en het een grote bol wol leek. Dan kwam de trimmer eraan te pas. Alles werd weer afgeschoren zoals bij een schaap en Raboe keek daarna vol schaamte en verwijt naar Jet. De uitdrukkingen op de snoet van Raboe kende Jet allemaal. Ze wist wanneer de hond verdrietig was, wanneer opgewonden of blij. Als ze moest huilen kwam de kop zachtjes op haar schoot te liggen en keek de hond haar aan met kleine, witte maantjes in de ogen. Alsof ze begreep wat er in Jet omging. Bijna beter dan dat Jet het zelf begreep.

Tijdens de kraamtijd vlak na de geboorte van haar kinderen, lag de hond onder haar kraambed en kwam er niet onder vandaan. Alsof er ineens iets te verdedigen viel. Raboe bleef zo'n 15 jaar onderdeel van haar leven en deelde met haar de blijdschap of het verdriet van het moment. Toen er een eind aan haar hondenleven kwam, huilde Jet de hele terugweg van de dierenarts naar huis.

Tegenwoordig heten de honden in Jet haar buurt Stitch, Finn, Charlie of Bob. Ze dragen geen dunne slipkettinkjes om de nek maar tuigjes om de borst. Er wordt voortdurend tegen ze gepraat en met ze overlegd over de wandeling of over de keuze van hun avondeten. De honden luisteren niet naar hun baasjes, maar hangen zenuwachtig in hun tuigjes. De ogen staan schichtig, opgewonden of bang. Er zijn tijdstippen waarop de baasjes samenkomen op het grote grasveld. "Zodat de honden met elkaar kunnen spelen en elkaar beter kunnen leren kennen." Aldus de hondenbezitters. Tijden zijn veranderd en de hond is inmiddels, zeker in deze coronatijd, het ontbrekende gezinslid, het extra 'broertje of zusje' voor de kinderen. Met een eigen zorgverzekering, uitlaatservice, winkels, voedselvoorziening en trainingsfaciliteiten. Jet kijkt er met verbazing naar en heeft na Raboe nooit meer een hond genomen.

Hoewel Jet jarenlang een kater met de naam Sjakie gedoogd had in haar huis, was ze in haar hart een hondenmens.

Nieuwe Vrienden

Henriet Ruuls

Dag vriend(in)!

Mijn naam is Henriet Ruuls. Ik ben 55 jaar en ik woon met mijn man en drie kinderen sinds 2002 in Leusden, vlakbij de ISVW. Op de foto sta ik langs het filosofenpad op landgoed Den Treek. Ik kom er graag. Je ziet me staan bij Erasmus. Hij was de naamgever van mijn middelbare school in Almelo en een bekende inwoner van de stad Rotterdam waar ik een opleiding volgde tot logopedist. Ik ging vervolgens naar Nijmegen voor de studie Spraak & Taalpathologie en vond daarna werk in zorg en onderwijs als spraak-taaldeskundige. In mijn werk gaat het handelen vaak over 'wat' en 'hoe' gebaseerd op wetenschappelijke kennis, sectorafspraken en overheidsbesluiten.

Het 'waarom' van ons handelen wordt in mijn beleving nog wel eens uit het oog verloren. Ik ben beschouwend van aard en stel geregeld vragen. Ik heb ervaren dat filosofie ogen kan openen en richting kan geven aan mijn denken. In 2019 volgde ik een master "Pedagogiek vanuit een ecologisch perspectief" aan de HU waar ik in aanraking kwam met schrijvers die een brug vormen tussen de praktijk in zorg en onderwijs en filosofie. Ik ben deze schrijvers dankbaar voor hun inspirerende boeken (zoals "Levinas in de praktijk", door Jan Keij, "Gevormd of vervormd", door Jan Bransen, "Ik ben ook een mens", door Joop Berding, "Werken aan trage vragen", door Harry Kunneman en Denise Robbesom). Ik hoop er nog veel meer te lezen, inspirerende gesprekken te voeren, of in de toekomst een cursus te volgen bij de ISVW.

Ik loop nu niet meer langs, maar op het filosofenpad, samen met jullie.
Tot ziens, Henriet

Mag ik me even voorstellen?

Monique Kempeners

Ik ben Monique Kempeners. Me bezighouden met filosofie was jaren geleden een droom van me. In het verre verleden heb ik dan ook een cursus filosofie gevolgd, wat voor mij eerlijk gezegd een desillusie was. Waarom moest ik leren wat al die heren in de oudheid hadden bedacht? Ik wilde me bezighouden met actuele problemen en daarover discussiëren met anderen. Blijkbaar had ik nog niet helemaal begrepen wat de functie en waarde van filosofie is. Misschien was ik daarvoor ook nog te jong, want 27. Afgelopen jaar maakte ik opnieuw kennis met filosofie én met die oude heren, want het was een onderdeel van de opleiding Theologie waaraan ik was begonnen. Er ging een wereld voor me open. Ik vind het heerlijk onderwerpen van diverse kanten te bekijken en te proberen deze te doorgronden. Én ik vind de visies van die oude heren geweldig. Ze geven me nieuwe invalshoeken en dat zet me weer aan het denken; ze dagen me uit.

Jullie begrijpen het al, ik ben een fan. Ik ben dan ook heel blij dat ik de ISVW heb leren kennen. Hier kan ik ontdekken welke onderwerpen en filosofen me aanspreken, want dat ben ik op dit moment aan het doen. Marx, Nietzsche, Hannah Ahrend, Clara Wichman, democratie/publieke ruimte, vrouwen/emancipatie, vrijheid/rechten, postmoderne filosofie, hedendaagse filosofie, bevrijdingsfilosofie. Allemaal interessant. Met de opleiding Theologie ben ik gestopt, met mijn ontdekkingstocht binnen filosofieland nog lang niet. Ik moest blijkbaar dik 30 jaar ouder worden voordat ik de functie en waarde van filosofie begreep.

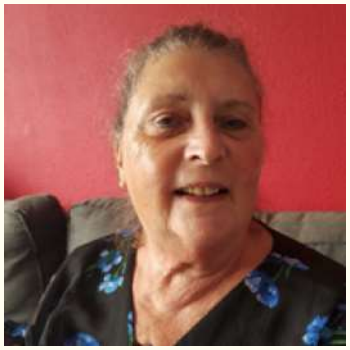

Marija van Gogh

Ik ben Marija van Gogh en stel me graag even aan mijn Vrienden voor.

'Als je al in het ootje bent, kun je er niet meer in genomen worden'. Dat is een levenswijsheid van Paulien Cornelisse. Al vrij vroeg in mijn leven ontwikkelde ik een wijsbegeerte, omdat ik wilde voorkomen dat ik in de maling genomen zou worden. De geschiedenis van alles en iedereen en vooral die van mijzelf, moest en zou ik achterhalen.

De filosofie was daarbij een belangrijke leidraad. Gelukkig was er bij mijn universitaire studies, achtereenvolgens schoolpedagogiek, beleidswetenschappen en theologie, altijd wel een college filosofie. Als ik er dan nog geen genoeg van had, reisde ik graag af naar Zuid-Frankrijk voor een filosofieweekje. Vanwege de maatregelen en beperkingen door corona is dat er al een tijdje niet van gekomen. Het was dan ook een verrassing en misschien geen toeval, dat ik een filosofiecursus in Nederland signaleerde: De parels van Paul.

'Elke druppel heeft zijn eigen geschiedenis, zijn eigen opdracht om zijn intentie door te geven' schrijft Murakami. Volgens mij geldt dat ook voor mensen...

"Een hond met een zonnebril"

David (10) en zijn moeder Claudia (42, filosoof en communicatiespecialist) voeren een klein gesprek over grote onderwerpen.

Filosofie aan de Keukentafel

Mijn lievelingsdier is . . .

David: Ik zou graag een hond willen hebben als huisdier. Want honden helpen je als je verdrietig bent. Ze zijn leuk om mee te spelen. Ze kunnen trucjes leren.

Ik: Ja, klopt. Mensen kunnen dat natuurlijk ook.

David: Maar honden hebben een vacht, en mensen niet. En ze hebben vier poten. Mensen hebben twee benen en kleren aan.

Ik: Ik heb inderdaad nog nooit een dier met kleren aan gezien.

David: Behalve op insta. Daar zie je dan een hond met een zonnebril op ofzo. Mensen lijken wel op dieren. We waren eerst dieren.

Ik: Op welk moment is dat dan eigenlijk verandert? Vanaf wanneer zijn we geen dieren meer?

David: Toen we rechtop gingen lopen. Dieren kunnen misschien niet zo goed denken als wij. Maar ze kunnen wel andere dingen beter. Varkens kunnen bijvoorbeeld 10 miljoen keer beter ruiken dan mensen. En vleermuizen kunnen heel goed horen. Dieren zijn zeker niet dom.

Ik: Ze hebben wel eens een aap leren lezen volgens mij.

David: En een olifant leren schilderen. Die had een heel mooi schilderij gemaakt.

Ik: Zijn er ook wilde dieren die je leuk vindt?

David: Slangen en haaien, omdat ze zo spannend zijn. Op tv is dat leuk. Dat een haai Freek beet, dat vond ik wel heel eng.

Brein-in-het-vat

Filosofisch Lexicon

De wereld van de filosofie is er een vol van verwondering en van wijsheid. Toch maken filosofen het voor mensen niet altijd even makkelijk om te begrijpen wat zij te zeggen hebben. Dat is niet alleen de filosofen aan te rekenen. Elke beroepsgroep heeft zijn eigen jargon dat nodig is om te kunnen communiceren met vakgenoten. Filosofen hebben echter een verantwoordelijkheid die verder gaat dan de communicatie met hun collega. Filosofiestudent Stefan Steenkamp wandelt sinds enkele jaren onbevangen door de wereld van de filosofie in de hoop daar wijzer van te worden. Verwondering is zijn deel. Die wil hij graag delen met zijn mede Vrienden van de ISVW. Met deze lexicon probeert hij orde te scheppen in de verwarring die het filosofische taalgebruik soms bij hem teweegbrengt. In dit nummer probeert hij het concept 'Brein-in-een-Vat' uit te leggen.

Door Stefan Steenkamp

De Matrix, een film over mensen wiens leven door een computer wordt aangestuurd zonder dat zij het weten, hield in 1999 een groot publiek in de ban. Liefhebbers moeten nog tot april volgend jaar wachten op de derde sequel over dit thema, die rechtstreeks is afgeleid van een gedachtenexperiment dat in de filosofie al decennialang bekend is. Breinfilosofen puzzelen al lange tijd op de vraag of wij mensen misschien Breinen-in-Vaten zijn. Net als bij de Matrix gaan zij er dit gedachtenexperiment van uit dat ons brein door een simulatieprogramma wordt gevoed. De Australische filosoof David Chalmers is er zelfs van overtuigd dat, als het Brein-in-een-Vat werkelijkheid zou zijn, de beleving van de virtuele wereld van dit gedachtenexperiment nauwelijks zou verschillen met die in onze fysieke wereld. Wij hebben geen fysiek lichaam nodig om de beleving van een echte volwassen denkwereld te kunnen hebben, zo stelt hij. Chalmers vergelijkt het verhaal van de Matrix daarom met dat van het concept van het Brein-in-een-Vat.

Het is natuurlijk raar voor ons om een leven voor te stellen, waarin wij het zonder de uitgebreidheid van ons lichaam zouden kunnen doen. Voordat zo'n verbeelding voor ons werkelijkheidswaarde krijgt, moeten wij in ons eigen brein eerst wat knoppen omzetten. Hoe kan een mens 'mens' zijn zonder een lichaam te hebben? Waar bevindt onze geest zich dan precies? Descartes vroeg zich dat al 400 jaar geleden af toen hij zijn 'Meditationes' schreef. Vanuit zijn radicale twijfel over alles wat er is en zijn conclusie dat hij bestond omdat hij kon denken, kwam hij tot de slotsom dat lichaam en geest twee gescheiden entiteiten zijn, die communiceren met ons brein via de pijnappelklier. Descartes kwam zo van zijn eigen twijfel af, maar stelde zijn collega-filosofen tot op de dag van vandaag voor een groot raadsel. Hedendaagse neurologen en computerwetenschappers denken na over het probleem hoe ons lichaam en onze geest zich tot elkaar verhouden en proberen dat raadsel te ontcijferen. Op het antwoord zullen wij nog wel een tijdje moeten wachten. Het zal er misschien op neerkomen, dat ons brein, als een soort interface, de informatie uit de externe wereld verwerkt, zoals computers dat ook doen. Betekent het dat wij ons lichaam eigenlijk niet nodig hebben? Dat lijkt mij niet. Want kan een computer die op een voor ons onzichtbare en onhoorbare manier wat ideetjes en gedachten in ons brein plaatst, zonder dat wij ons daarvan bewust zijn, ons lichaam vervangen? 'Ik denk, dus ik besta' heeft voor ons weinig betekenis als dit niet wordt aangevuld met 'en omdat ik denk, doe ik, want zonder doen besta ik niet.' Voor het menselijke 'doen' heb je nu eenmaal nog steeds een fysiek lichaam nodig.

Filosofen hebben echter een verantwoordelijkheid die verder gaat dan de communicatie met hun collega.

Algemene Ledenvergadering

Op 5 september jl. hebben we de Algemene Ledenvergadering van de Vriendenvereniging gehad. We laten je hier nog even de agenda zien. Mocht je meer willen lezen dan kan dat door op de rode knoppen te klikken. Op de website van de Vrienden vind je alle informatie.

VERENIGING VRIENDEN

ISVW.NL

Agenda

1.	*Opening en mededelingen*	- *Fred*
2.	*Verslag ALV 21 februari 2021 (bijlage)*	- *Leo*
3.	*Jaarverslag 2020 (bijlage)*	- *Rity*
4.	*Jaarrekening 2020 (● zie Vriendenwebsite)*	- *Gerard*
5.	*Decharge bestuur over 2020*	- *Fred*
6.	*Afscheid penningmeester Gerard Geerlings*	- *Fred*
7.	*Benoeming nieuwe bestuursleden (bijlage)*	- *Fred*
8.	*Jaarprogramma 2022 (bijlage)*	- *Leo*
9.	*Begroting 2022 (● zie beleidsplan)*	- *Fred*
10.	*Rondvraag en sluiting*	- *Fred*

Het beeld van de Koning

Door Mark de Koning

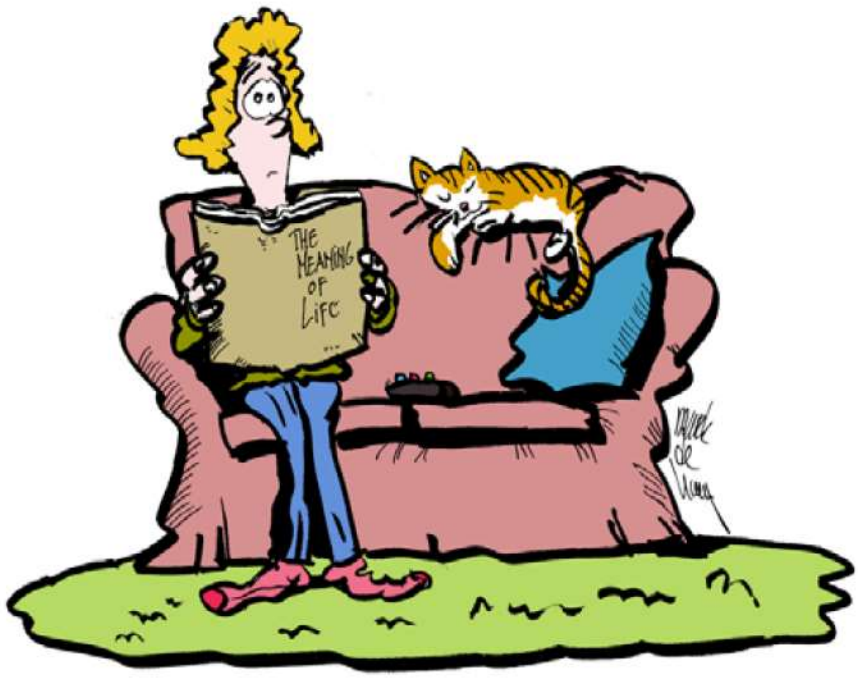

Even voorstellen
Nieuwe bestuursleden

Ik ben Joost Pigmans en vanaf 5 september het nieuwe bestuurslid voor de functie penningmeester. Graag wil ik me aan jullie voorstellen in dit Vriendenmagazine.

Ik ben, na een studie Fysiotherapie, afgestudeerd bij de Universiteit Tilburg in bestuurlijke Informatiekunde. Dat lijkt misschien een rare keuze maar het zegt veel over mij, namelijk: een brede interesse en zeker niet altijd de meest logische keuzes maken. Momenteel ben ik ZZP-er en eigenaar van Ranas-Akki, een bedrijf op het gebied van sourcing en interim-management in de IT. Ranas-Akki betekent letterlijk 'kikkers hier' in het Spaans en staat voor het 'in de kruiwagen houden van alle kikkers' tijdens omvangrijke veranderprocessen in complexe organisaties. Momenteel ben ik al ruim anderhalf jaar actief bij Amsterdam-UMC, de alliantie tussen AMC en Vumc. Ik geef daar als programmamanager leiding aan de ontwikkeling en implementatie van een nieuw werkplekconcept voor meer dan 20.000 gebruikers. Mijn meest recente leergangen Filosofie en Corporate Antropologie geven mij veel handvatten om een dergelijke opdracht in een complexe organisatie, met meerdere culturen, vorm te geven.

Naast koken, wijn, golfen en meubelmaken is mijn grootste hobby en passie reizen. Dat doen mijn vriendin en ik om de paar jaar voor een langere tijd, een sabbatical van 4 tot 6 maanden, met onze eigen 4x4 reisauto die volledig 'self-supporting' is voor off-road rijden en wildkamperen. De laatste reizen hebben ons gebracht in 2011 Chile, Peru, Bolivia en Argentinië, in 2016 Iran, Armenië en Georgië en in 2016 Tajikistan en Kirgizstan. Volgend jaar staan 7 maanden Rusland, Mongolië en Japan op de planning. Ik hoop dat het doorgaat met alle Corona perikelen. Na deze reis is het plan met pensioen te gaan en meer tijd te gaan besteden aan filosofie en de bestuursfunctie bij Vrienden van de ISVW.

Ik ben al langere tijd Vriend en voel me verbonden met het gedachtengoed van ISVW. Het in teamverband werken aan het verder realiseren van de doelstellingen van de Vrienden van de ISVW lijkt mij een leuke, uitdagende en inspirerende taak. Ik hoop met mijn kennis en ervaring een belangrijke bijdrage te leveren aan het versterken van het bestuur, waarbij mijn inbreng zich vooral zal kenmerken door zakelijkheid, resultaatgerichtheid en open-minded naar nieuwe uitdagingen. Ik kijk er naar uit vanuit deze nieuwe rol in de toekomst meer 'vrienden' te mogen ontmoeten.

Ik ben Carry Pannekeet en studeerde klinische psychologie aan de Universiteit van Utrecht. Gaandeweg verschoof mijn interesse naar de persoon van de hulpverlener, de praktijk en organisatie van de hulpverlening. Bronnen van nimmer eindigende verwondering.

De filosofie heeft die verwondering richting gegeven via zelfstudie, een vroege propedeuse wijsbegeerte, een late bachelorstudie filosofische antropologie en het altijd beschikbare en inspirerende aanbod van de ISVW. Ik heb binnen de GGZ gewerkt als beleidsadviseur en innovator en werkte aan de ontwikkeling van interculturele zorg, de familievertrouwenspersoon en een kwaliteitssysteem op verplichte zorg dat aansluit bij de praktijk van zelfsturende teams.

Ik beschouw het beoefenen van filosofie - het scherpen van de eigen geest door kennis te nemen van ideeënwerelden, het oordeel op te schorten, vragen te blijven stellen en het debat te voeren - per definitie als een praktische aangelegenheid. Na mijn pensionering in 2020 wilde ik me graag actief inzetten voor het behoud van dit 'langzame denken'. Dat kan nu als secretaris van de Vrienden!

Filosofische wandeling juni 2021

Inspirerende ontmoetingen met filosofen en Vrienden van ISVW

Zou je een invasie wensen van buitenaardse wezens die alles voor iedereen positief regelen?

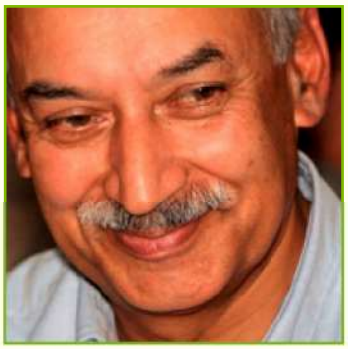

Door John van Balen

Met deze genoemde discussievraag van Marthe Kerkwijk wandelden we met zo'n 17 vrienden, de andere groep ging met Florian Jacobs mee, verder het filosofenpad op. Daarvoor had zij kort iets verteld over Peter Sloterdijk, de eerste filosoof die we onderweg tegen kwamen. Het was het begin van een prachtige wandeling over de Leusdense heide direct achter het ISVW gebouw.

In de natuur goed zichtbaar of soms verscholen staan portretten van bekende filosofen met beknopte informatie zoals in het geval van Sloterdijk een treffend citaat: "Het houden van mensen in parken of steden lijkt van nu af een zoöpolitieke opgave. Wat zich als nadenken over politiek voordoet, is in werkelijkheid een grondslagenonderzoek naar regels voor het beheer van mensenparken". Daarna kwamen we nog Spinoza, Hannah Arendt en Rousseau tegen.

Bij ieder portret kregen we een prachtig beknopt en beeldend verhaal over wat de filosoof kenmerkt en een hierop gebaseerde discussievraag. Met als resultaat mooie ontmoetingen en gesprekken met Vriendinnen en Vrienden van de filosofie die gelukkig meer de dialoog zochten dan de discussie. Inspirerend was het om met Henriette in gesprek te komen over de wijze waarop ouders omgaan met de kinder-etiketjes die in het onderwijs worden bedacht. Met Gerard over de vraag "wanneer is de maat vol en wil je niet meer met iemand praten?" Een interessante vraag naar aanleiding van de uitleg over Hannah Arendts basisbegrippen pluraliteit en oordelen.

Andere fijne ontmoetingen waren er na afloop op het terras. Onder genot van een goed verzorgd hapje en drankje praatten we nog wat na. Aan mijn tafel ontmoette ik Ineke, we hadden het niet meer over filosofie maar over het wijkmuseum in Zuilen, de wijk in Utrecht waar ik ben opgegroeid en waar zij nu woont. Hoewel, nu ik erover nadenk, ging het eigenlijk ook wel over filosofie: over het begrip nataliteit. Geboren worden en steeds opnieuw beginnen kenmerkt het mens-zijn, volgens Hannah Arendt. Het principe van steeds weer geboren worden en daarna een vervolg krijgen loopt van mijn geschiedenis in Zuilen tot het wandelen van het filosofenpad en verder.

Deze wandeling is geboren bij het Vriendenbestuur en is vast de voorbode van wat nog meer het licht zal zien in ons netwerk. Als Vrienden zitten we met dergelijke initiatieven op rozen. Ik heb net als vele anderen een prachtige middag gehad. Het smaakt naar meer. Dankjewel Rity, Leo en beide begeleidende filosofen. Jullie zijn nog net niet buitenaards, maar ik geef me graag aan jullie over. Ik heb met dit verhaal ook graag een steentje bijgedragen.

Wandelen over de Paradijsweg

Voor Friedrich Nietzsche waren lange wandelingen een bron van inspiratie. Aristoteles verzorgde zijn colleges traag en ontspannen lopend door de zuilengang van het Lyceum. Wandelen is nog steeds populair onder de adepten van de vrije geest, zo ook bij de Vrienden van de ISVW. De afgelopen jaren bezochten we onder andere locaties in Amsterdam, Leiden en Utrecht waar denkers van naam woonden, werkten of ruzieden.

Door Paul Troost

Dit jaar, op zondag 20 juni, bleven we dichtbij huis en begeleidden ISVW's eigen huisfilosofen Marthe Kerkwijk en Florian Jacobs ieder een groep van ongeveer zeventien Vrienden over het Filosofen pad, een wandelroute van enkele kilometers, deels buiten het Landgoed ISVW. Op de route staan houten mini-billboards met kleurenetsen van onder anderen Aristoteles, Jean-Jacques Rousseau en Peter Sloterdijk, gemaakt door Hadewich Ouwendijk. Bij iedere wijsgeer staat een prikkelend citaat dat de wandelaars aan het denken moet zetten. Wie daar weinig zin in had en van plan was zich anoniem in de groep te verschuilen, was bij beide huisfilosofen aan het verkeerde adres.

Al bij de eerste afbeelding op de route, die van Spinoza, toetste Florian ons groepje met kennisvragen en stelde het citaat ter discussie. Zo ging dat bij elke afbeelding. Gezien de tijd liep onze groep maar een halve route en beperkte zich tot de Paradijsweg, een zandweg die net buiten het Landgoed ligt en verheven gedachten belooft. Bij Hannah Arendt stuitten we op het wandelclubje van Marthe die enthousiast vertelde over de ideeën en vooral de actualiteit van Arendt, een van haar favoriete filosofen.

"Mijn geest functioneert niet als mijn benen hem niet in beweging zetten", beweerde Michel de Montaigne. Vijfendertig wandelende en filosoferende Vrienden zullen hem ongetwijfeld gelijk geven.

"Dieren praten bijna niet."

Filosofie aan de Keukentafel

Mijn lievelingsdier is …

Ik: *Jij bent een echte dierenfreak.*
Josephine: *Ja.*
Ik: *Wat je is jouw top 3 van leukste dieren?*
Josephine: *Op 3 staat een kikker, want ze zijn schattig en het is leuk om ernaar te kijken.*
Ik: *En we hebben een kikker als huisdier.*
Josephine: *Op 2 staat een slang*
Ik: *Een slang?!*
Josephine: *Ja, want slangen vind ik mooi, en ik vind ze cool bewegen.*
Ik: *En op 1?*
Josephine: *Op 1 staat een paard. Ik vind paarden lief, en ze zijn heel zacht. Sprout is mijn lievelingspony. Ik voel me vrij als ik op een paard zit, omdat ik dan even weg ben van alle andere dingen. Ik ben dan alleen met Sprout bezig, verder met niets anders.*
Ik: *Is er een groot verschil tussen dieren en mensen?*
Josephine: *Er is geen groot verschil. Een mens is ook een zoogdier. Maar dieren doen dingen heel anders.*
Ik: *Hoe bedoel je?*
Josephine: *Een kameleon kan bijvoorbeeld van kleur veranderen.*
Ik: *En wat nog meer?*
Josephine: *Nou, mensen communiceren ook anders. Dieren praten bijna niet, en wij wel. Wij praten de hele tijd met elkaar. Dieren doen ook veel meer dingen zelf.*
Ik: *Oh ja?*
Josephine: *Ja, ik ga bijvoorbeeld spelen met vriendinnen. Als dieren groot zijn, dan gaan ze niet meer spelen, of vrienden maken.*
Ik: *Kunnen we van dieren iets leren?*
Josephine: *Ja, dieren houden de natuur schoon en mooi. Mensen doen dat minder.*
Ik: *Dat denk ik ook.*
Josephine: *Op het moment dat je de natuur niet beschadigt, is het natuurlijker. Dus een fabriek die de natuur niet vervuilt, is dichter bij de natuur.*

Josephine (8) en haar moeder Claudia (42, filosoof en communicatiespecialist) voeren een klein gesprek over grote onderwerpen.

Mijn eerste keer

We starten deze zomer met een nieuwe rubriek in ons Vriendenmagazine onder de titel: mijn eerste keer … Zoals de titel al zegt, nodigt deze rubriek Vrienden uit om hun 'eerste keer' te beschrijven. Dat kan van alles zijn natuurlijk; de eerste keer aan een cursus deelnemen bij de ISVW, op vakantie gaan met de camper, een overnachting ervaren op landgoed ISVW, een biertje drinken op een leuk terras, een meisje of jongen zoenen of voor het eerst een filosofisch boek lezen.

Heb je een ervaring van een 'eerste keer' die je wil delen met andere Vrienden? Stuur je bijdrage van maximaal 250 woorden naar:
● rvanderavoort@vrienden-isvw.nl

Dit is de eerste keer van ... Frans v.d. Lem

Voorheen was ik al meermalen bij de ISVW over de vloer geweest. Maar nog niet als 'vriend'. De eerste keer in 2004 was ik er voor een schrijfweekend. Over helder schrijven. En in navolging van Montaigne al eens een hele week. Want ik wilde mijn eigen filosofisch gedachtengoed helder en concreet kunnen overbrengen naar mijn collega's. Tot die tijd leek het onder woorden brengen van een levensvisie pas filosofie te mogen heten als het was geformuleerd in abstract en onbegrijpelijk taalgebruik.

Maar daar maakte René Gudde korte metten mee: filosofie dient praktisch nut te hebben. Wij hadden elkaar al meermalen ontmoet in de wandelgangen. Terloops strooide hij wel eens met een advies. Doch de eerste keer dat ik concreet onderricht van hem kreeg, was tijdens die inval-les tijdens een studieweek neurofilosofie in 2008. Over de samenhang tussen ons denken en emoties, ons brein en lichaam. Die neurofilosofie sloot vanzelfsprekend aan bij mijn studie over de professionele intuïtie, en leverde mij tevens de vriendschap op met René, en velen met mij.

Ik was dan ook blij met de persoonlijke uitnodiging van René om in 2013 aanwezig te zijn bij zijn afscheid als ISVW-directeur. Het werd een feest van herkenning. Voor de eerste keer als vrienden onderling. Openhartig zonder studie-agenda. Vroeger had ik mij met die uitnodiging mogelijk onthand gevoeld. Nu ervoer ik een wonderlijke combinatie van trots en tegelijkertijd bescheidenheid. Vooral waardering om de zelfreflectie die René mede gestimuleerd had. Het had mij tot een andere levensinvulling gebracht.

"Ik ga met je mee!" riep Heike uit toen ze de uitnodiging opraapte van de deurmat. Klasse. We trokken nu een goed jaar met elkaar op. In mijn hele leven had ik niet eerder meegemaakt dat iemand spontaan met mij ging. Met de koffie in de hand, schoven wij aan bij een ander echtpaar. Heike sprak de vrouw ontwapenend aan: "Ik ben hier voor het eerst. Wat brengt U hier?" De vrouw blij-verrast: "Mijn man komt hier al jaren met veel enthousiasme. Ik ben daar wel nieuwsgierig naar. Dus ik ben hier zelf ook voor de eerste keer!"

"Ik ben hier voor het eerst. Wat brengt U hier?"

Gold Card Membership Vrienden van de ISVW

Vrienden van de ISVW kunnen met ingang van ieder kalenderjaar Gold Card Member worden. De kaart kost € 1.250,-. Met zo'n kaart krijg je 60% korting op de cursussen bij de ISVW. Met uitzondering van de beroepsopleidingen. Ad Tiemens heeft sinds dit jaar een Gold Card, wij interviewden hem en hieronder deelt hij zijn recente ervaringen met de Vrienden.

Door Rity v.d. Avoort
Foto's Erwin v. Aalst

Voor Gold Card Member Ad Tiemens is 'Thinking is the best way to travel' zijn motto deze zomer. Hij besloot de Goldcard aan te schaffen omdat hij nu meer tijd beschikbaar heeft na het overlijden van zijn vrouw Marijke in augustus 2019. In datzelfde jaar startte hij in november al met een tweetal zogeheten crash-cursussen op zaterdag:

"Ik ben toen begonnen met een crash-cursus. Dat zijn compacte, korte inleidingen in een filosofiethema. De een ging over 'Filosoferen met kinderen' en de ander over het begrip Indaba uit het Ubuntu gedachtegoed met docente Annette Nobuntu Mul. Bij Indaba gaat het om het nemen van een besluit waarbij de inbreng van iedere deelnemer van belang is. Je krijgt een mooie, versierde stok in je hand en mag alleen dan praten. Voor mij, als slechthorende, is dat trouwens een geweldig hulpmiddel in een groep mensen die door elkaar praten. En je luistert ook nog eens veel beter naar elkaar.

Ik heb de ISVW altijd een unieke vrijplaats gevonden. Niet beïnvloed door de staat en al meer dan 100 jaar oud! Onlangs heb ik drie weekenden over Agamben gevolgd. Moeilijke stof zeg! Je moet het verteren zeg maar. Hij heeft het over Homo Sacer, de vogelvrije mens die verbannen wordt uit de samenleving. Ons Westers politieke denken is sinds de Griekse oudheid gebaseerd op uitsluiting. Ken je de uitdrukking 'de uitzondering bevestigt de regel'? Ja, en wat is dan de uitzondering en wat de regel? Voor je het weet valt de uitzondering binnen de regel. Agamben heeft zich onlangs ook heel kritisch uitgelaten over alle coronamaatregelen. Dat is zo'n voorbeeld van mensen uitsluiten en van noodmaatregelen een gewoonte maken. Hij vraagt zich af hoe we een samenleving kunnen ontwerpen zonder uitsluiting. Maar geeft gek genoeg geen oplossingen. Hij wil meer dat je denkt in mogelijkheden zoals een kind dat doet. Die zit in je auto en maakt er een tractor van, of een grot. Ik doe er wel even over om me zijn gedachtegoed eigen te maken hoor. Dat heeft tijd nodig. Maar laatst moest ik een toetje maken en bedacht toen dat ik het ging doen met de spullen die ik al had…denken in mogelijkheden. Het lukte prima! Zo druppelt de filosofie mijn praktische leven binnen. (Lacht)

'Thinking is the best way to travel'

'The best way to travel'
Moody Blues, 1968

Deze zomer heb ik ook een week gedaan over Oosterse Filosofie met docenten Jan Flaming voor filosofie en Jac Rongen voor boogschieten en haiku. Erg leuk en afwisselend was dat. In de ochtend hadden we hoorcollege. In de middag boogschieten en in de avond haiku's schrijven. Heerlijk, die afwisseling. We deden ook oefeningen om gewoon te ervaren, niet te denken. Maar hoe moet je niet denken? Ik leerde er ook dat je mensen uit kunt nodigen om iets te doen. Jac Rongen had veel ervaring met het geven van lessen boogschieten aan ex-soldaten uit Afghanistan die traumatische ervaringen hadden gehad. Dan kun je alleen met veel respect en rust mensen vragen iets te doen, bijvoorbeeld dat boogschieten. Hij deed dat ook in onze cursus. Een van mijn dochters is hoog-sensitief en vroeger, als ik haar weer eens een ongevraagd advies gaf, vroeg ze of ik gewoon alleen naar haar wilde luisteren. Rust en respect is allebei zó belangrijk.
De laatste zomerweek ging over Rilke, de Duitse dichter. Dat was meer een kennismaking met zijn leven en reizen. Uiterst vermoeiend, maar erg de moeite waard. Op de laatste avond mochten we zelf een gedicht schrijven. Ontroerend was dat.

Een tip die ik Vrienden mee wil geven? Zorg dat je hier op het Landgoed verblijft tijdens je cursus. Dompel je onder, zowel in denksfeer als in de omgeving.

Wil je ook je ervaringen delen met andere Vrienden, neem dan contact op met de redactie van het Vriendenmagazine:
● rvdavoort@vrienden-isvw.nl

Ad Tiemans (1949) woont sinds zijn vrouw Marijke overleed in augustus 2019 alleen in Ede. Hij is bezig met een plan om met andere mensen te gaan wonen. Zijn drie volwassen kinderen zijn het huis uit. Hij heeft twee kleinkinderen. De laatste 7 maanden die hij samen met zijn vrouw doorbracht waren de meest intense van zijn leven. "Als een mens weet dat het leven ophoudt, wordt het intenser", aldus Ad. Hij kwam voor het eerst in 2007 bij de ISVW en werd meteen dat jaar Vriend.

Oproep
Leesgroep 'Hermann Hesse, Het Kralenspel'

Beste vrienden,

Tijdens de Masterclass Agamben moest ik aan 'Das Glasperlenspiel' denken, een boek dat me jaren geleden fascineerde. Niet dat mijn gedachten afdwaalden van Homo Sacer, maar iets in de uitleg van Ype de Boer liet mij aan Hermann Hesses 'Het Kralenspel' denken. Ik kreeg de behoefte om het boek opnieuw te lezen en het met anderen te bespreken. Ik werd zo enthousiast dat ik het idee kreeg om een tijdelijke leesgroep in het leven te roepen. Dit idee moest ik gewoon delen, en wel met m'n buurman uit de masterclass, Fred Ahsmann. Hij had te kennen gegeven dat hij 'Het Kralenspel' ook had gelezen en er ook door was gefascineerd. Binnen enkele minuten had de potentiele leesgroep al twee leden!

Ben jij ook gefascineerd door Hermann Hesses 'Het Kralenspel' of geïnteresseerd geraakt en zou je met ons een tijdelijke leesgroep willen vormen? Stuur dan een mail naar redactie@vrienden-isvw.nl met als onderwerp 'leesgroep Hermann Hesse, Het Kralenspel'.

We denken aan een groep van vier tot maximaal acht personen. Wanneer de leesgroep zal starten, hangt af van de belangstelling, en de levensduur van de leesgroep zal afhangen van onze discussies en bespiegelingen.

Als opmaat tot de bespreking van 'Het Kralenspel' zou ik willen starten met het dunne boekje 'Die Morgenlandfahrt'. Bij de bespreking van 'Reis naar het Morgenland' kan zich de werkwijze van de leesgroep ontwikkelen. Trouwens, de twee boeken hebben wel degelijk een connectie: Hesse heeft 'Het Kralenspel' opgedragen aan de 'Morgenlandfahrer'.

Christiane Seidel

Erwin Hesse

Blackbird
The Beatles

Blackbird singing in the dead of night
Take these broken wings and learn to fly
All your life
You were only waiting for this moment to arise

Blackbird singing in the dead of night
Take these sunken eyes and learn to see
All your life
You were only waiting for this moment to be free

Blackbird fly, blackbird fly
Into the light of a dark black night

Blackbird fly, blackbird fly
Into the light of a dark black night

Blackbird singing in the dead of night
Take these broken wings and learn to fly
All your life
You were only waiting for this moment to arise
You were only waiting for this moment to arise
You were only waiting for this moment to arise

Photo by Pete Guan on Unsplash.com

Zenmeester Mauw

De huidige tijd zorgt voor aardig wat stress bij aardig wat mensen. Je kunt geen krant openslaan of praatprogramma aanzetten of men heeft het over het kwijtraken of voorkomen van te veel spanningen. Je kunt een aantal dingen doen om de stress kwijt te raken, hoor ik dan: een goed gesprek met vrienden, altijd al een goed idee. Zoom-sessies met je therapeut, fijn totdat je de rekening krijgt. Zelf wandelen of sporten, saaaaai, volgens velen! Een nieuwe hobby zoeken, hoe dan, alles is dicht? Je huis verbouwen, vandaar dat de bouwmarkten tegenwoordig tekort aan hout hebben …

Soms denk ik dat dat alles niet opweegt tegen het houden van een huisdier en dan met name een kat. Als je een kat goed bestudeert, heb je geen Zenmeester of dure mindfullness-cursus meer nodig. Indachtig de befaamde woorden van een nog befaamder Zenmeester als antwoord op de vraag van een monnik wat-ie moest doen om verlicht te worden: "Heb je honger, eet dan, heb je dorst, drink dan. Heb je gegeten, was dan je kom af." En wie zijn daar nu ware meesters in? Juist, onze besnorde vrienden. Hebben ze honger, dan eten ze of ze herinneren jou al dan niet subtiel eraan dat het bakje alweer erg leeg is. Drinken ja, en hoe lekkerder, melk, room, bouillon, hoe mindfuller er gelebberd wordt. Het afwassen gebeurt heel efficiënt, meteen na het eten is het bakje mooi schoon uitgelikt. Althans, als het het goede merk kattenvoer was, uiteraard.

Op mijn eerste yogales zei de docent: "Als je goed wilt leren ontspannen en in het hier-en-nu leven, kijk dan eens naar je kat. Dreigt er gevaar? Een-en-al actie, blazen, hoge rug, veel misbaar... Maar twee minuten later ligt ie alweer in de vensterbank te soezen." Ontspanning? Ik heb nog nooit een betere meester in ontspannen rondhangen gezien dan mijn kat, bij het gênante af. Zó goed, dat ze soms in totale ontspanning van haar loungeplek in de vensterbank afrolde, en mij vervolgens heel pissig aankeek met een blik van: had je niet kunnen waarschuwen?

Ik heb mij er al heel lang over verbaasd waarom zoveel mensen katten hebben. Ze hebben zich goed bij ons ingelikt, hoe komt dat? Kijk, een hond, dat snap ik. Dat is een heel leuk maatje, kan goed luisteren, de meesten dan en mits goed opgevoed. Je kunt er lekker mee uit wandelen, je praat ertegen en de afspraak is dan dat de hond net doet alsof-ie je helemaal begrijpt. Verder kan hij allerlei nuttige dingen voor je doen: een tak kilometerslang meeslepen, een weggegooide bal eindeloos terugbrengen zonder het spelletje moe te worden, lekker zwemmen in erwtensoep-achtig water zodat jij daarna eindeloos de vacht moet poetsen. En dat allemaal opdat jij de nodige beweging krijgt. Kortom, een heel sociaal en nuttig wezen! Daarentegen, een kat? Geen idee. Vroeger werden ze wel ingezet om de graanoogst of het huis ratten- en muizenvrij te houden. Maar om daar nou na al die honderden jaren de diertjes nog steeds dankbaar voor te zijn en ze zo te verwennen, is toch wat overdreven. Ik ben daarom de literatuur ingedoken, teneinde een goede verklaring te vinden. Iets wat er misschien mee te maken heeft, is de 'aaibaarheidsfactor', zo las ik. De kat ligt goed in de hand, mooi stroomlijntje, basisvorm ontbijtkoek of basisvorm theemuts, net waar je voorkeur naar uit gaat. En volgens wetenschappelijke onderzoeken heeft het aaien op ons een uitermate rustgevende uitwerking: rustiger hartslag, dalende bloeddruk enzomeer. Da's alvast winst.

Waarom katten spinnen is nog niet echt duidelijk, maar wel dat de kat er goed garen bij spint om ons gezelschap te houden, dat dan weer wel. Over het karakter van katten zijn de meningen nogal verdeeld. Kattenliefhebbers roemen de onafhankelijkheid van het beest, kattenhaters noemen dat juist egocentrisch diva-gedrag. Ook het 'hond-heeft-baas, kat-heeft-personeel'-argument wordt vaak ingezet. Dat pleit lijkt me eerder voor het nemen van een hond dan een kat, tenzij je natuurlijk een zeer service-gericht typje bent, met een licht masochistische inslag. Dus een van de weinige redenen die ik kan bedenken om een kat onderdak te verlenen is dat we iets van ze kunnen leren. Het enige dat ik daarbij kan bedenken, is dat ze ons kunnen leren in het hier-en-nu en wat meer ontspannen te leven. Voor die paar miljoen katten alleen al in Nederland: welk een schone, dankbare en zware taak, er is nog veel voor ze te doen…

Door Kobi Wapenaar
www.kobiwapenaar.nl

Dieren zijn gewoon de betere mensen

Het is u vast opgevallen dat mijn columns vorm en inhoud krijgen vanuit het al-Andalus waar ik woon. Dat is steeds weer een uitdaging. Deze column heeft weliswaar een Arabische en een Iberische bron, maar is niet helemaal al-Andalus.

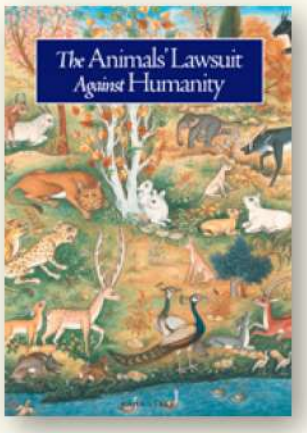

Door Rudi Holzhauwer

In deze column vertel ik over 'De zaak van de dieren tegen de mensen'. Dat is een Arabische tekst van zo'n 1000 jaar oud, midden tiende eeuw Basra, die begin 1400 in het Catalaans werd 'her-verteld' door Broeder Anselmo Turmeda. Het originele verhaal komt vermoedelijk uit India. Maar de eerste geschreven versie van het verhaal werd in het Arabisch geschreven door leden van de Islamitische 'Broederschap van de Zuiverheid' (Ikhwan al-Safa) in de omgeving van Basra.

Dit verhaal uit de tiende eeuw heeft in onze tijd nog steeds een belangrijke boodschap. Het maakt milieuproblematiek en dierenrechten inzichtelijk op een manier die door iedereen is te begrijpen. De rechtszaken in beide geschriften hebben aangrijpende pleidooien van dieren en arrogante betogen van mensen. De dieren laten zien dat zij, in tegenstelling tot de mensen, in harmonie leven met de natuur en met Gods bedoeling van de schepping. In beide geschriften verliezen de dieren overigens hun zaak. Op grond van argumenten die zich aan welk bewijs dan ook onttrekken. Daar komen ze:

1. God zond zijn zoon in de vorm van een mens en niet in de vorm van een dier. Ergo: mensen zijn superieur.
2. Mensen hebben een onsterfelijke ziel, waarmee zij in de Hemel kunnen komen. Ergo: mensen zijn superieur.

Bent u nu overtuigd? Waarom achten mensen zich superieur aan dieren? Wat zijn hun argumenten? Daar komen ze: een verfijnde lichaamsbouw, superieure zintuigen, het gecompliceerde maatschappelijke stelsel, de verfijnd toebereide maaltijden, de wetten en het rechtsstelsel, de mooie stoffen die mensen dragen, de heerlijke parfums die mensen gebruiken. De godsdienst met haar hoge zedelijke principes. Van al die argumenten blijft niets over. Dieren blijken veel beter aangepast aan de natuur en blijken allerlei kunstmatige regie niet nodig te hebben. Bovendien doen kunstgrepen vaak net zoveel kwaad als goed.

Aan het einde van deze column signaleer ik enkele meer recente teksten die te maken hebben met wat inmiddels 'Animal Studies' heet. Opdat u niet denkt dat ik steeds maar in de tijd van al-Andalus 'blijf steken'.

Zo lazen we het boek van René ten Bos, 'Het geniale dier' uit 2008 en 'Een andere anthropologie', waarin de 'genialiteit' van het dier voor de mens onacceptabel is. We zagen Erno Eskens, eerder programmadirecteur bij de ISVW en auteur van 'Democratie voor dieren' en 'Een beestachtige geschiedenis van de filosofie'. Hij schreef in iFilosofie over 'Het unieke dier' naar aanleiding van het boek dat Richard David Precht in 2017 publiceerde: 'Denken over dieren: Waar ligt de grens van de mens?' Tot slot is er het recente boek 'Dier en mens' van Maarten Reesink uit 2021.

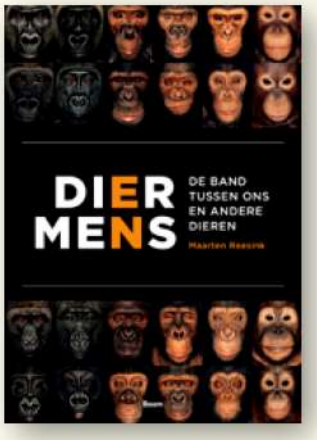

Voor wie meer wil lezen:

- https://alpujarras.nl/cursussen/denken/isvw-vrienden-columns/column-4-dieren-zijn-gewoon-de-betere-mensen/

"Mag ik een wandelende tak?"

Ramses (8) en zijn moeder Claudia (42, filosoof en communicatiespecialist) voeren een klein gesprek over grote onderwerpen.

Filosofie aan de Keukentafel

Mijn lievelingsdier is …

Ramses: Gisteren was ik bij mijn vriendin aan het spelen. En zij heeft een wandelende tak. Haar broer hield hem vast. En toen vroeg ik of ik hem ook mocht vasthouden. Ze zijn zo fascinerend. Je denkt: ze zijn heel gecamoufleerd, maar ze zijn juist eigenlijk heel opvallend.

Ik: Hoe voelde het om een wandelende tak vast te houden?

Ramses: Hij liep op mijn hand, steeds van de ene hand naar de andere. Dat vond ik vet. Ik wil nu ook een wandelende tak. Mam…, mag ik een wandelende tak?

Ik: Ja, ik wil ook een wandelende tak!

Ramses: Dieren zijn niet gemeen. Ze doen alleen onaardig als ze in gevaar zijn. Hoewel, apen kunnen ook pesten, maar ze doen dat wel minder dan mensen.

Ik: Weet je nog meer verschillen tussen dieren en mensen?

Ramses: Mensen gooien alles weg. Dieren zijn daar de dupe van. Dieren zorgen juist goed voor de natuur. Ze maken de natuur mooier.

Ik: En mensen dan, zijn die niet onderdeel van de natuur?

Ramses: Mensen ook wel een soort van natuur. Maar dan half, niet zoals dieren.

Ik: Waarom niet?

Ramses: Mensen waren ooit natuur, maar ze zijn geen dieren.

Ik: Wat is of was tot nu toe het belangrijkste dier in jouw leven?

Ramses: Loetje, onze kat. Hij betekende heel veel voor mij. Toen hij doodging, dacht ik dat ik nooit meer blij zou zijn.

Ik: Wat miste je toen hij er niet meer was?

Ramses: Een lieve zachte poes. Als hij bij me was, dan dacht ik echt even dat hij van me hield. En dat gaf me een fijn gevoel, dat ik niet alleen was (zucht).

Pareltjes voor de lezer

Foto's: Rity van der Avoort en Pol Goethals

Margot:

"OK, U bent van de Vrienden van de ISVW? Dan wil ik graag even kwijt dat ik jullie blaadje, dat Vriendenmagazine, liever op papier wil krijgen. Vroeger kreeg ik dat altijd, maar ik heb geen printer thuis en ik lees liever op papier! Tegenwoordig zit het in mijn e-mail en ik mis het papier écht."

Anne:

"Ik kom al lang hier omdat ik het zo fijn vind om met anderen te lezen en te praten over filosofie. Thuis lukt dat niet. Ik ken Paul van Tongeren ook al lang. Hij is een goede leraar. Sinds dit jaar ben ik Gold Crad Member, vooral omdat ik niet meer zo gemakkelijk kan reizen. Dan is deze week een mooi alternatief."

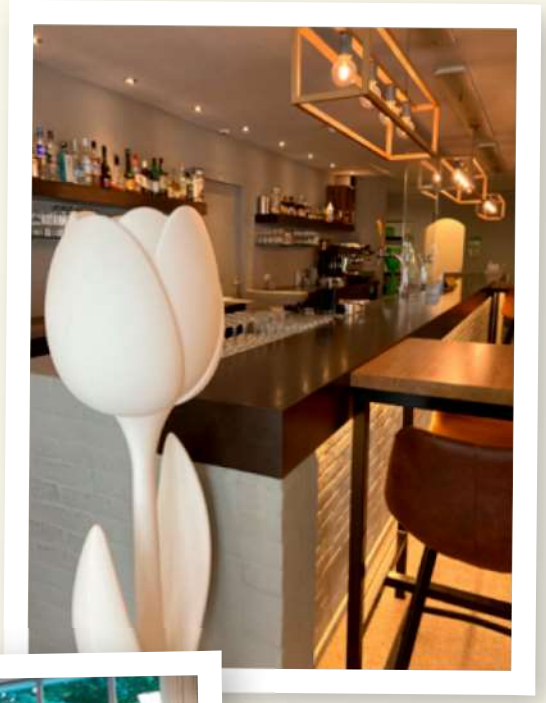

Frans:

"Ik wist vroeger niet goed wat ik in het leven, en als ingenieur, moest gaan doen in de maatschappij. Toen ben ik een paar jaar filosofie gaan doen in Amsterdam, waar ik les kreeg van Paul. Toentertijd liet hij ons af en toe nadenken in kleine groepjes over ethische kwesties waar we voor stonden. Maar ja, ik kwam er al snel achter dat je in de filosofie weinig antwoorden krijgt."

Kijkoefening in het kader van 'langzaam kijken'.

Gerrit:

"Ik organiseer in Haarlem in de Remonstrantse kerk zeven keer per jaar een filosofisch café. Die worden beter bezocht dan de kerkdiensten momenteel. Ik geniet erg van Paul, hoewel ik momenteel meer hedendaagse filosofen lees. En da's weer heel andere koek."

De Parels van Paul in de grote en kleine zaal.

Klaas:

"Mijn vader was werktuigbouwkundig ingenieur, ik ben elektrotechnicus geworden. Hij was helemaal niet van de filosofie, gek toch? Ik kom hier voor de derde keer, ben ik dan automatisch Vriend?"

Jeroen:

"Omdat er een mooie combinatie in het krantje stond van filosofie, kunst en vriendschap. Ook dat interview met Paul in de Trouw haalde me over de streep om me aan te melden voor deze week. Ik had het stervensdruk deze zomer, maar deze week wilde ik me niet af laten pakken."

Kees:

"Zag je wat er daarnet gebeurde toen we het hadden over de zelfreflectie van Augustinus? Die tekst raakte me, Paul leek ook aangedaan omdat de Christelijke traditie en het tussen te letters door lezen hem erg aan het hart gaat. Was jij ook niet bij Miriam van Reijen in 2014?"

Paul van Tongeren en twee van zijn eigen parels.

Lidewij:

"Wat ik hier zo fijn vind zijn al die mensen die ook zoeken, je mag hier onderzoekend zijn. Zò fijn! Ik ben er voor het eerst omdat ik via een vriendin een krantje kreeg. Wát een boeiende ochtend weer hè? Over het conflict, theaterkunst en filosofie met vader en zoon van Tongeren."

Annelies:

"Sinds 1986 kom ik hier al. Toen was alles veel kleinschaliger. Er stonden zelfs nog tenten hierachter. Ik heb hier mijn man leren kennen. Inmiddels ben ik alleen. Ik juich de ontwikkelingen van de ISVW toe hoor, het is allemaal veel professioneler geworden."

Pol:

"Ik ben een Belg en woon in Eindhoven. Oh, hadden jullie een presentatie van Dirk de Wachter in jullie café? Heb ik helemaal gemist. Ik mag Paul van Tongeren graag, zijn stem is rustig en zacht. Hij neemt pauzes als iemand hem een vraag stelt. Dan is het even stil, schraapt hij twee keer zijn keel en dan weet je dat zijn antwoord er aan komt…hij lijkt wel een Belg!"

Hetty:

"Ik ben vandaag een 'tweederangsburger'. Maar eigenlijk is dit kleine zaaltje wel fijn. We kunnen af en toe eens iets zeggen zonder dat Paul last van ons heeft. En omdat we eten met twee personen aan een tafel, zorgt dat voor hele leuke gesprekken."

Christian:

"Klopt…ik ben wat jonger dan de meesten hier. Mijn vader Arjo en ik zijn samen gekomen. Dat boek 'Het wonder van de betekenis' heb ik van tevoren gelezen. Ik wist helemaal niet wat ik kon verwachten. Het is voor ons de eerste kennismaking met de ISVW."

Bea:

"Het was een ontroerende middag zeg, met Paul en zijn dochter Sanne. Ik vond de oefening die ze gaf om elkaar in de ogen te kijken best lastig. Langzaam kijken noemde ze dat toch?"

Arendt en slow reading

Ik had al jaren warme gevoelens bij de ISVW. De eerste lockdown, in april 2020, zorgde ervoor dat ik daadwerkelijk vriend werd van de ISVW. Op dat moment voelde ik plots een grote urgentie. Mijn behoefte aan vriendschap en duiding werd manifest, samen met de vrees dat voor mij belangrijke instituties in kunst en cultuur dreigden te verdwijnen. En dát in een tijd dat we ze extra hard nodig hebben.

Reden om wat extra boeken aan te schaffen bij de kleine boekwinkel en muziek op de eigen websites van artiesten. Ik besloot me daarom ook vast in te schrijven voor wat cursussen bij ISVW, met op dat moment geen zekerheid op een datum, maar wel een wenkend perspectief en de broodnodige cashflow voor een Vriend. Pas na ruim een jaar kon ik mijn Vrienden voor het eerst in de ogen kijken en de elleboog tikken tijdens een filosofische wandeling op het landgoed. Het was het wachten waard geweest.

Door Alex Piepenbrock

Filosofie heeft altijd mijn liefde gehad. Wat ook niet anders kan als je je daar mee bezig wilt houden. Zo had ik me ook ingeschreven voor een middag slow reading. Onderwerp was de 'Vita activa' van Hannah Arendt. Hannah pleit hierin voor een meer actieve vorm van filosofie bedrijven. Filosofie is volgens haar te veel contemplatie geworden. Dat spreekt mij aan. Er is voor mij niets mooier dan wijsheid in de praktijk te brengen, letterlijk en figuurlijk. Ik werk als ambtenaar bij de gemeente Amsterdam en kom daarbij veel in aanraking met de 'burger in participatie'. Ik ben een vurig pleitbezorger voor participatie, en toch krijg ik er na jaren ervaring steeds meer een dubbel gevoel over. Vooral over de manier waarop de meeste mensen participeren. Wat een gezeur soms, veel geschreeuw, vaak dezelfde gezichten en veel burgers komen pas onder hun steen vandaan op het moment dat beleid gerealiseerd gaat worden en blijkt dat het hun persoonlijke belangen raakt. Argumenten maken steeds vaker plaats voor dreigende taal, ook anoniem via social media. Onlangs stelde een bewoner mij persoonlijk en publiekelijk op voorhand aansprakelijk voor alle schade die eventueel in zijn straat zou ontstaan en voor de veiligheid van eenieder in de omgeving van een werk daar in de buurt. Natuurlijk heb ik daar een verantwoordelijkheid in, maar participatie is toch ook zélf verantwoordelijkheid nemen binnen je mogelijkheden? Ook ik ben privé een burger en moet me dus zelf verhouden tot de overheid. In alle vrijheid. Ik ben me er in deze tijden extra van bewust dat al dat eisen van zekerheid en veiligheid ten koste gaat van een flink deel van die vrijheid.

Hannah Arendt is bij uitstek een filosoof die je hierop kunt naslaan. Voor haar is vrijheid ook een activiteit. Vrijheid is de mogelijkheid iets te veranderen door politiek te handelen en dit kan altijd. Wat is dat dan, politiek handelen? Om dat duidelijk te krijgen maakt zij een onderscheid tussen: arbeiden, waarmee je je dagelijkse zorg regelt; werken, wat betekent duurzaam bouwen aan de wereld; en handelen, waarin je jezelf als mens in de wereld toont en als vrij mens mede invloed uitoefent op een werkelijkheid vanuit een algemeen belang. Dit onderscheid helpt mij in mijn werk situaties beter te analyseren en in contact met de burger te gebruiken om tot een goede basis voor gesprekken te komen. De meeste mensen zijn redelijke wezens en voor rede vatbaar. Ik heb er nog lang de vinger niet achter en een middag slow reading met mijn Vrienden kan me hopelijk weer een stap verder brengen. Hopelijk, want het is er nog steeds niet van gekomen. De middag werd een zoommeeting, of uitstel tot september. Dan maar gekozen voor uitstel zodat ik mijn Vrienden niet alleen zie en hoor, maar ook kan voelen. Al is het maar via een tik met de ellebogen.

‘Heiligen en Hooligans’

Door Frans v.d. Lem

‘Heiligen en Hooligans’ is de debuutroman van Ilke Montag. Zij is medisch directeur van een Vlaams ziekenhuis en is onze gastspreker van het Vrienden Filosofisch café van november. We hadden ons allebei ingeschreven bij de ISVW in Leusden voor een interactieve cursus ‘Schrijf je eigen filosofieboek’. Ik had hierdoor het voorrecht om deelgenoot te worden van de ontwikkeling van deze roman. Hieronder lees je mijn leeservaringen.

De roman van Montag is bepaald niet geromantiseerd, maar meer een documentaire. Het gaat over de concrete werkelijkheid binnen de gezondheidszorg, zowel vanuit de positie van de werker als vanuit het oogpunt van de patiënt. De rollen van arts en patiënt kunnen ook van positie wisselen. Want de hoofdpersonen vertegenwoordigen uitersten en hebben tegelijkertijd veel met elkaar gemeen. De één is een hoogontwikkelde gespecialiseerde mannelijke zorgverlener, die zich nooit heeft kunnen overgeven aan de wezenlijke intimiteit binnen persoonlijke relaties. De ander is een al even ‘cerebrale’ vrouwelijke onderwijskracht, wier lichaam zich verzet tegen haar uitgesproken halsstarrigheid. Beiden zoeken naar houvast, blijken zelfstandig niet in staat om zich te verenigen met hun levensloop. Zij verschuilen zich in hun zelfgecreëerde wereld.

De één wil niets mankeren en besluit dan maar een punt achter het leven te zetten. De ander verzet zich tegen het aflatende lichaam door het te ontkennen. Thema’s als suïcide, euthanasie en orgaandonatie worden met indringende details uitgewerkt. In de korte hoofdstukken raken de verhalen steeds meer met elkaar vervlochten. Soms staan er dichterlijke regels tussen en soms verraadt haar taalgebruik het Vlaamse vocabulaire. Zo weet ik nooit zeker of de uitdrukking ‘evident’ staat voor impliciet, voor-de-hand-liggend, uiteraard, of juist ‘denk er nog maar eens goed over na!’

Ilke Montag zou zelfdoding graag willen introduceren als een gelegaliseerde manier van sterven. Wanneer zelfdoding grotendeels uit de taboesfeer verdwijnt, kan het overlijden geregisseerd worden om vervolgens anderen het leven te redden met orgaantransplantatie. Op die manier kan degene die het leven wil beëindigen nog speciale zin geven aan zijn overlijden. Het klinkt misschien ver weg, maar in het dagelijkse leven kan het ook dichtbij zijn. Denk maar eens aan de situatie op de spoedeisende hulp van een ziekenhuis, waar stervende mensen worden binnengebracht in de tevergeefse afwachting van bijvoorbeeld een donornier, terwijl tegelijkertijd een relatief gezond persoon wordt gereanimeerd na een mislukte zelfmoordpoging.

Ilke kruipt als het ware in de huid van haar personages. Ze krijgen daardoor vlees en bloed en komen voor onze ogen tot leven. Zelfs de strijd om te mogen sterven na een jarenlange worsteling met het leven wordt invoelbaar, de triestheid, impasses en blokkades. De lezer krijgt compassie met de persoon die zichzelf van het leven zou willen beroven. Ook het gevecht van de patiënt in ons, om niet ziek te zijn en niet afhankelijk te zijn van het zorgsysteem, wordt aan den lijve voelbaar.

Hier en daar herken ik de beschreven situaties en gebeurtenissen. In diverse levensverhalen wordt het fenomeen beschreven van ontbrekende of juist overbezorgde ouders. Dat iemand zich een vreemde waande in het ouderlijke gezin en zich in de loop der jaren steeds eenzamer is gaan voelen. Misschien is dat zelfs wel kenmerkend voor een mensenleven. De beschrijvingen zijn zo waarheidsgetrouw dat ik concrete patiënten voor me zie strompelen door de gang, hoor stamelen in de spreekkamer en ruik op hun ziekbed.

Montag geeft ook adviezen. Biedt ondersteuning. Zoals vooral een vertrouwd persoon mee te brengen op het consult. Vooral het verzet komt aan de orde tegen de overdracht van de ene therapeut naar ‘weer’ een andere hulpverlener. Terwijl iemand net vertrouwen heeft gekregen in de eerste psychiater, kun je het hele verhaal bij een andere psychotherapeut weer uit de doeken te doen.

Ik heb genoten van het boek. Heerlijk om een gewaagd en serieus onderwerp te kunnen beschrijven en je tegelijkertijd volledig uit te leven in allerlei indringende bijkomende factoren. Ook ik heb ervaren hoe suïcidale patiënten - van jong tot oud - weer perspectief in het leven kregen, doordat er naast de ‘sneltrein’ of een overdosis aan pillen een keuzemogelijkheid ontstond in de vorm van euthanasie. Als je denkt het boek uit te hebben, volgen er tot slot nog enkele aanvullingen. Zo probeert een filosofisch ethicus antwoord te geven op onbeantwoordbare vragen. Zij vat haar relaas samen met een gedicht van Toon Tellegen. (*Uit: Alleen liefde, 2002*)

Zal ik weggaan?
Zal ik verdrietig worden en weggaan?
Zal ik het leven eindelijk eens onbelangrijk vinden,
mijn schouders ophalen
en weggaan?
Zal ik de wereld neerzetten (of aan iemand anders geven), denken:
zo is het genoeg,
en weggaan?
Zal ik een deur zoeken,
en als er geen deur is: zal ik een deur maken,
hem voorzichtig opendoen
en weggaan - met kleine zachtmoedige passen?
Of zal ik blijven?
Zal ik blijven?

Vrienden en subsidies, hoe zit dat?

De Vriendenvereniging is opgericht in 1916, tegelijk met de ISVW zelf. Zij vormt vanaf haar oprichting een levendige gemeenschap van ISVW-sympathisanten. Gedurende haar 105-jarige bestaan heeft zij een belangrijke bijdrage geleverd aan het voortbestaan van de ISVW. Er zijn meerdere momenten geweest in de geschiedenis van ISVW, dat er een royaal financieel infuus werd aangebracht vanuit het vermogen van de Vrienden naar de ISVW. Zo heeft de Vriendenvereniging een belangrijke bijdrage geleverd aan de financiering van de hotelvleugels.

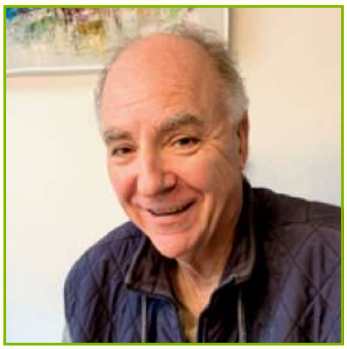

Door Fred Ahsmann

In 2018 verloor de Vriendenvereniging de ANBI-status. Dat had als consequentie dat van elke schenking aan ISVW 30 of 40% over het gedoneerde bedrag afgedragen moest worden aan de Belastingdienst. Inmiddels is de Vriendenvereniging weer een erkende Algemeen Nut Beogende Instelling. Dit was mogelijk doordat de statutaire doelen zijn aangepast. Deze aanpassing houdt in dat alleen de ideële initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie van de ISVW ondersteund worden. Daarnaast is het nu ook mogelijk voor andere organisaties om financiële ondersteuning bij de Vrienden aan te vragen. Daarbij gaat het altijd om uitzonderlijke initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie.

Voor de Vrienden is dat een nieuwe situatie. We houden uiteraard onze nauwe band met de ISVW, tegelijkertijd komen we ook in verbinding met andere organisaties die publieks-filosofische activiteiten organiseren en daarbij subsidie nodig hebben. De meerjarenbegroting van de Vrienden bevat substantiële bedragen, die de komende jaren als subsidie aan andere organisaties vergeven kunnen worden.

Welke initiatieven ondersteunen de Vrienden?

De Vriendenvereniging ondersteunen niet zomaar alle initiatieven. Het moet echt gaan om uitzonderlijke initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie. Dat kan bijvoorbeeld een symposium of een lezing zijn. Maar het kan ook gaan om een publicatie. Of een fellowship bij ISVW. Kortom: het gaat om initiatieven van uiteenlopende aard. Mits het maar uitzonderlijke initiatieven zijn met een ideëel doel binnen het domein van de publieksfilosofie.

Hoe kunnen organisaties subsidie aanvragen?

Op de Vriendenwebsite is een aparte pagina, waarop een aanvraagformulier staat. In dit formulier moet de aanvragende organisatie aangeven:

- wie hij is en wat hij doet;
- voor welk initiatief hij subsidie aanvraagt;
- precies uitlegt wat het belang is van dit initiatief en
- door middel van een uitgewerkte begroting laat zien dat subsidie noodzakelijk is.

Hoe vindt besluitvorming plaats?

Twee keer per jaar, in april en oktober, wordt door het Vriendenbestuur een besluit genomen over de binnengekomen aanvragen. Er vindt dan een formele en een inhoudelijke beoordeling plaats. De formele beoordeling bestaat uit het controleren of de aanvrager een betrouwbare organisatie is. We willen immers zeker weten dat we subsidie verstrekken aan organisaties die ook in staat zijn om waar te maken wat ze beloven. Naast deze formele beoordeling vindt er ook een inhoudelijke beoordeling plaats. Hierbij zijn drie criteria relevant. Als eerste wordt beoordeeld of het initiatief zich binnen het domein van de publieksfilosofie bevindt. Ook wordt gekeken of het initiatief een ideëel doel dient. Commerciële activiteiten worden niet ondersteund. Tot slot moet het ook om een uitzonderlijk initiatief gaan. Als het een activiteit zoals er al velen zijn, dan is het niet zinvol om daar Vrienden-geld aan te besteden.

VERENIGING VRIENDEN

Steunfonds

ISVW.NL

Publieksfilosofie

Naast deze belangrijkste criteria zijn er nog meer punten waarop aanvragen beoordeeld worden. Alle voorwaarden en criteria staan in de leidraad voor subsidieverstrekking, Dit document bevindt zich op de Vriendenwebsite.
(● https://vrienden-isvw.nl/sponsoring-publieksfilosofie/)

De Commissie Advies Subsidieaanvragen

De inhoudelijke beoordeling is uiteraard een belangrijke toets voor de aanvragen. In 2021 doen de leden van het Vriendenbestuur deze beoordeling. Zoals in de laatste ALV is besproken, zal er dit najaar een adviescommissie worden ingesteld, die aan het bestuur op basis van een inhoudelijke beoordeling een raadgevend advies uitbrengt. Het bestuur zal dit advies zwaar laten wegen in de besluitvorming.

We hopen in de toekomst veel mooie aanvragen op het gebied van de publieksfilosofie te kunnen honoreren.

Geef Vriendschap cadeau!

Nu verkrijgbaar bij de Vrienden van de ISVW: een denk-cadeaubon om aan je vrienden te geven.

Wil je een duurzaam èn inspirerend cadeau voor Sinterklaas of Kerst? Geef dan een cadeaubon van de Vrienden aan je vrienden.

Met deze bon wordt de ontvanger gedurende één jaar Vriend van de ISVW en steunt daarmee ook de publieksfilosofie. Je kunt een jaar lang deelnemen aan filosofische cafés, krijgt vier keer een Vriendenmagazine, maakt een Vriendenwandeling en ontmoet andere Vrienden van de publieksfilosofie.

- Verkrijgbaar via de webshop van de ISVW. ● www.isvw.nl/shop/vrienden-cadeaukaart
- Na betaling krijg je de bon toegestuurd via de post.
- Bij het eerste bezoek aan de ISVW zal de cadeaubon geregistreerd worden bij de receptie. Vanaf het moment van registratie start één jaar Vriendschap van de ISVW.

Het paradigma van de paradigma's

Door Leo van der Meij

Wat doe je als je als adjunct-directeur van een basisschool vakantie krijgt? Juist. Dan ga je in de vakantie gewoon opnieuw naar school. Ik besloot deel te nemen aan een summer school 'Inleiding in de filosofie' aan de ISVW in Leusden. Vijf dagen van half 10 tot half 6 ondergedompeld worden in de filosofie. Heerlijk weer, prachtige locatie, fascinerende docent, pittige cursus, interessante inhoud en last but not least, voortreffelijk eten in het ISVW restaurant. Een aan te bevelen ervaring als je, net als ik, niet zonder intellectuele uitdaging in een vakantie kunt.

In de cursus die ik volgde kwam dagelijks een filosofische discipline aan bod, waarbij steeds het denken van een aantal filosofen rondom deze discipline besproken werd. Het ging in deze vijf dagen over het Ware, het Goede, het Schone, de samenleving en de mens. Wat wil een mens nog meer? Dat kun je een gedegen 'Inleiding in de filosofie noemen'. De docent van de cursus legde uit dat in de geschiedenis van de Westerse filosofie een drietal paradigma's kan worden onderscheiden. Drie wetenschappelijke fasen waarin men min of meer een consensus had over de wetenschappelijke aanpak in het filosofisch denken. Het begrip paradigma komt oorspronkelijk bij de natuurkundige Thomas Kuhn (1922-1996) vandaan. Kuhn stelde vast dat binnen de normale wetenschap al tijdens de opleiding wetten, modellen en methoden worden aangeleerd als kader waarbinnen vraagstukken kunnen of moeten worden benaderd. Zo'n gesteld paradigma voorkomt onnodige discussies over de geldigheid van een aanpak. Een paradigma kan in een crisis komen als blijkt dat steeds meer vraagstukken niet meer beantwoord kunnen worden vanuit het bestaande paradigma. Dan verandert de normale wetenschap in revolutionaire wetenschap en een zogenaamde *paradigma shift* kan daarvan het gevolg zijn.

Een paradigma kan in een crisis komen als blijkt dat steeds meer vraagstukken niet meer beantwoord kunnen worden vanuit het bestaande paradigma.

De drie paradigma's die in de cursus werden aangehouden waren direct verbonden met drie filosofische periodes: de kennisleer in de klassieke oudheid (500 v.C. tot 350 n.C.), de wetenschapstheorie in de moderne tijd (1500 - 1850 n.C.) en tenslotte de taalfilosofie in onze tijd. Met

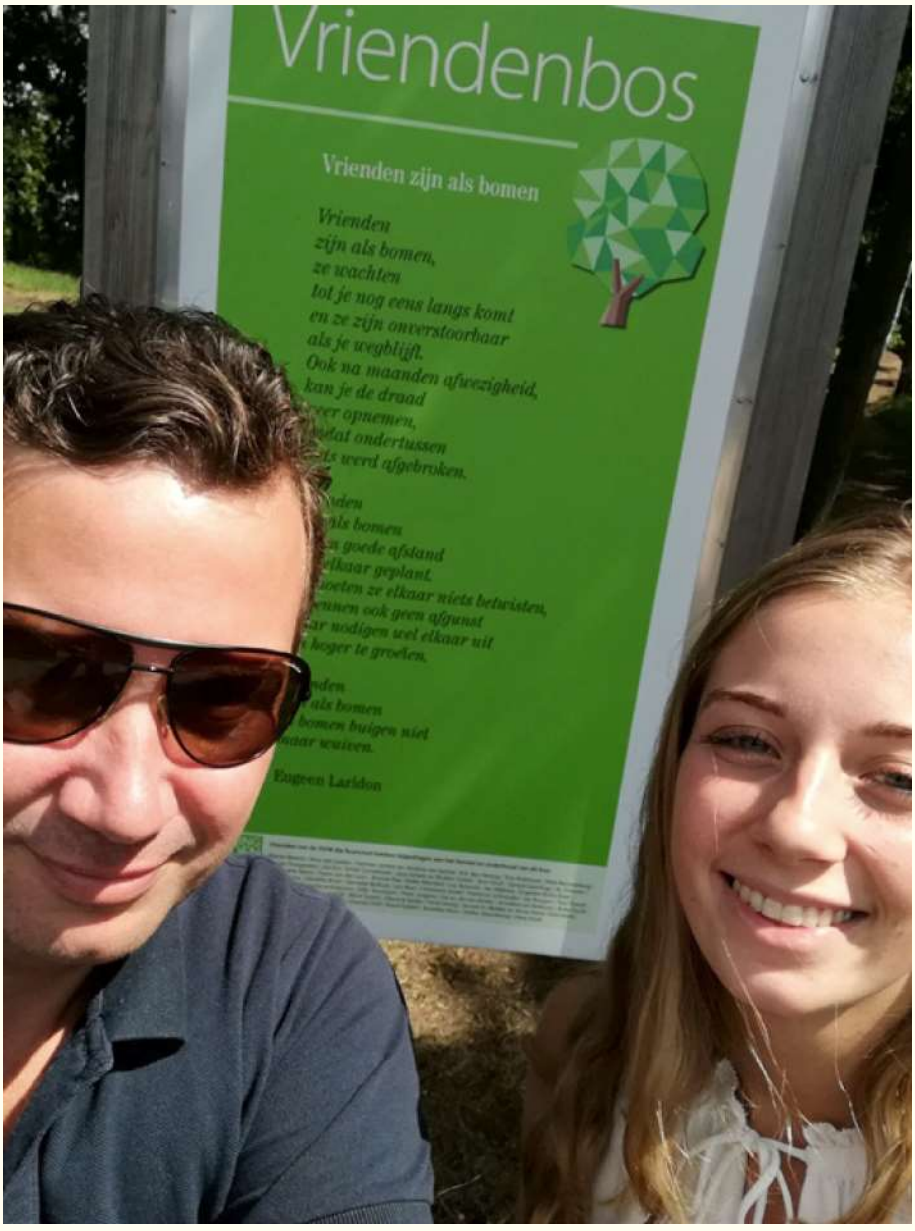

de keuze voor deze drie begrippenkaders in de geschiedenis van de filosofie, lijkt een periode over het hoofd te zijn gezien. Werd er in het Westen soms niet meer gefilosofeerd tussen 350 n.C. en 1500 n.C.? Stond het denken stil in deze periode? Werden er geen vragen meer gesteld door de Middeleeuwers? Hield de denkende mens daar op te bestaan? Tijdens de lessen besloot ik wat prikkelende vragen te stellen en daar merkte ik iets grappigs op: In de cursus was een klein paradigma geslopen over het bestaan van drie paradigma's in de geschiedenis van de filosofie. En wel dit paradigma: In de 4e tot 16e eeuw bestond er in het huidige Europa geen filosofie, alleen theologie. Men filosofeerde wel, maar vanwege het religieuze karakter daarin telde die periode als paradigma niet mee. Hoe dan ook was er toch in deze periode een zogenaamde consensus over wet en wetenschap, maar door de leer van kerk gedomineerd.

Na een interessante discussie over een mogelijk vierde paradigma tijdens een van de eerste lessen, stelde de docent zich sportief op. Hij zou zijn standpunt nog eens overwegen en het kon maar zo zijn dat hij met tien jaar zijn cursus zou aanpassen en een vierde paradigma zou aanbrengen in de cursus 'Inleiding in de filosofie'. Serieus met een knipoog. Zo gaat dat met revolutionaire wetenschap: een paradigma shift heeft tijd nodig.

Zo gaat dat met revolutionaire wetenschap: een paradigma shift heeft tijd nodig.

Misschien nog leuk om te vermelden dat mijn dochter Noah, student bedrijfskunde, besloot een dag mee te gaan naar de ISVW. Ze koos voor het Goede - de beste keuze lijkt me - en las daarna op advies van de docent een boek van Kate Raworth over een eerlijke economie. Op de hierbij geplaatste foto staan wij op het landgoed van de ISVW in Leusden bij het bord met het prachtige gedicht over Vrienden: 'Vrienden zijn als bomen, ze wachten tot je nog eens langskomt en zijn onverstoorbaar als je wegblijft. Ook na maanden van afwezigheid, kun je de draad weer opnemen, omdat ondertussen niets werd afgebroken.' Zo is dat. Volgend jaar weer een *summer school*.

DE VERTRAAGDE TIJD

Boeken – Books – Bücher – Livres

Specialisaties: Filosofie, Literatuur, Rusland

Peter Jansen
Boekenmakelaar
M 06 8360 0236
E pjotr.jansen@planet.nl

- Levering nieuwe en/of 2e hands boeken
- Verkoop op locatie
- Inkoop
- Toesturen Boekenattenderingen (via mail)
- Boeken zoekdienst
- Literatuurlijsten

Wilt u een verslag in de vorm van tekeningen?

Heeft u behoefte aan het visualiseren van uw vraagstukken?

Zoekt uw team begeleiding op weg naar een nieuwe visie?

Mark de Koning cartoonist en organisatieadviseur

Prins Hendriklaan 123h 3071 KL Rotterdam
T 010 3074868 M 06 10250244
E dekoning@organisatiecreativiteit.nl I www.organisatiecreativiteit.nl

Alpujarras Academy

Cursussen en denkwerken op locatie in Zuid Spanje

Geschiedenis en Filosofie

www.alpujarras.nl

Al-Andalus

Kitty van der Vliet Symposium

Intieme vreemden

23-24 april 2022, v.a. € 330,-

In 2022 sluit het Kitty Event aan bij het thema van de Maand van de Filosofie: intieme vreemden. We zijn elkaars intieme vreemden, onbekend maar toch verbonden. Wat zijn we elkaar verschuldigd? Verwacht een divers programma met nationale en internationale topsprekers, prikkelende panelgesprekken, fascinerende verhalen en de prijsuitreiking van de Kitty Essaywedstrijd. Het Kitty van der Vliet Symposium organiseert de ISVW samen met de Vrienden van de ISVW.

De Kitty Essaywedstrijd – oproep

De Kitty Essaywedstrijd heeft als doelstelling om jong talent in de filosofie te stimuleren en een podium te bieden. De hoofdprijs is € 2.500,- en de vijf beste inzendingen worden gepubliceerd bij ISVW Uitgevers. De deadline voor inzending is 1 maart 2022. Kijk voor meer informatie en voorwaarden op ● isvw.nl/essaywedstrijd.

Colofon

Het Vriendenmagazine beoogt het volgende: De verbinding stimuleren tussen mensen met belangstelling voor publieksfilosofie, de Vrienden in het bijzonder. Het breed delen van filosofisch- en maatschappelijk betrokken verhalen, opvattingen en ervaringen.

Bestuur Vrienden ISVW

Fred Ahsmann	Voorzitter	fahsmann@vrienden-isvw.nl
Carry Pannekeet	Secretaris	secretaris@vrienden-isvw.nl
Joost Pigmans	Penningmeester	penningmeester@vrienden-isvw.nl
Rity van der Avoort	Bestuurslid	rvdavoort@vrienden-isvw.nl
Leo v.d.Meij	Bestuurslid	lvdmeij@vrienden-isvw.nl

Redactie Vriendenmagazine rvdavoort@vrienden-isvw.nl

Erwin van Aalst	Eindredacteur ai
Stefan Steenkamp	Redacteur
Miriam Rybier	Redacteur
Rity van der Avoort	Redacteur
Ton de Kok	Redacteur
Rudi Holzhauer	Columnist
Mark de Koning	Het beeld van de Koning
EVA Fotografie	Foto's voorpagina
Jelle - Ontwerp, Foto & Druk	Vormgeving en DTP

Het volgende Vriendenmagazine, een papieren editie, verschijnt in december en heeft als thema: **'Geloven in sterren-vriendschap'**
Kopijsluitingsdatum is op **10 december 2021**

Jouw verhaal in het Vriendenmagazine?

Schrijf ons over je ervaringen tijdens cursussen of weekenden die over de publieksfilosofie gaan. Deel de levensverhalen waar je van geleerd hebt of die je tot inzicht hebben gebracht. Mail over gebeurtenissen die je geïnspireerd hebben.

We nodigen iedereen van harte uit om ervaringen en verhalen naar de redactie te sturen:
● rvdavoort@vrienden-isvw.nl

goedgekeurd ANBI goed doel

VERENIGING VRIENDEN ISVW.NL